

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 1

Jan.

1953.

Pris 75 öre

**det
moderna
tyget
heter**

Ryo Piqué

TVÄTTTRÅD:

Tvätta ej i varmare vatten än som
användas vid vanlig handtvätt.
Undvik irriterande tvättmedel.

**RYO
PIQUÉ**

Kräma är väntat mellan noddar,
släpares utan smeggel, yrdalning
eller årgång.
Luttna plagget efter tvättningen.
Undvik att torika i starkt soligt ljus.
Var vid all.
Använd ej alltså hatt järn vid
strykning.

Rydholm
AKTIEBOLAG

Tungt, vackert fall

Krympfritt

Skrynkelhärdigt

Mjukt och behagligt

Moderna mönster

Helt igenom svensk vara

Ryo Piqué är ett nytt tyg från Rydholm. Det är ett tyg av rayon-ull, där själva pikeringen är vävd, vilket gör att tyget tål att pressas hur mycket som helst. Ryo Piqué kan rekommenderas, det är krympfritt, skrynkelhärdigt, lättvättat och smutsavstötande.

Den karaktäristiska etiketten ger tvätt-råd och varudeklara-tion.

Ryo Piqué finns i metervara och i kon-fektionerade plagg.

Rydholm

Utkommer varje månad

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Nr 1. Januari 1953

16:e årgången

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER.
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser:
 $\frac{1}{2}$ sid. 400:—, $\frac{1}{4}$ sid. 225:—,
 $\frac{1}{4}$ sid. 125:—, $\frac{1}{8}$ sid. 65:—.

Småannonser:
90 mm spaltbredd 90 öre mm.
60 mm spaltbredd 65 öre mm.

Färgannonser 25 % tillägg.
För julnumret specialoffert.

Kontrollmärke
lagligen skyddat

HUVUDREDAKTIONEN I STOCKHOLM:
Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgirornr 95 00 11.

LOKALREDAKTIONEN I MALMÖ:
Kamrergatan 3. Tel. 753 44.
Postgirornr 95 00 65.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50.

BROTT OCH STRAFF PÅ SANATORIUM

Ledaren i nyårsnumret brukar närmast ha översiktskaraktär med mer eller mindre optimistiska funderingar om framtiden. Att vi denna gång nödgas behandla ett — som rubriken angiver — föga nyårsbetonat ämne har emellertid sin grund i aktuella händelser och är inte någon önskan från vår sida att inleda det nya året med att vara otrevliga mot läsekretsen.

I slutet av förra året strömmade pressklipp och andra meddelanden över oss om en man, som — för att hålla oss till några tidningsrubriker "kastades ut från sanatorium för att han druckit sprit en gång". — I förbigående sagt visar emellertid klippskörden att mannen ifråga utan tvivel druckit sprit åtskilliga gånger och för att fortsätta med stilprov ur hel- och halvfeta rubriker så frångår vidare att han är "en svårt smittobärande tbc-patient som blivit utkörd från ett sanatorium i Värmland — han har nu gått under jorden, d. v. s. han lever under okänd adress i en stad i Värmland. På denna plats har han, enligt hustrun, erhållit anställning och mannens hela omgivning riskerar att bli smittad genom kontakten med den sjuke". Mera värtaligt torde man knappast kunna rulla upp en olustig historia. Trots allt vilja vi i sammanhanget erinra om, att vi inte är några vänner av mörkläggning från pressens sida, när det gäller att fästa uppmärksamheten på sociala missförhållanden. Den brist på nyanser och inträngande analys i fallet, vilket efterlysts av både det berörda klientelet och fackmän vid samtal med oss, är väl det mest beklämnande om man ser saken ur presssynpunkt. Detta är så mycket mera märkligt då en viss socialvårdsassistent G. gett informationer till pressen — ett förhållande som denne själv bekräftar i en insändare i Värmlands Folkblad.

Nu bör det emellertid understrykas, att vi givetvis

inte gör herr G. ansvarig för alla formuleringar och rubriker i pressen men "socialvårdsassistentens" kommentarer och synpunkter, som funnits med i hela pressklippsskörden från olika delar av landet, har gett ett helt annat intryck ur nyhets- och social-medicinsk synpunkt än vad som annars skulle ha blivit fallet. Det verkar också något underligt när *socialvårdsassistenten* G. efter att ha figurerat i hela pressen under det officiella namnet i elvte timmen i en insändare i Värmlands Folkblad framhåller, att "mina artiklar har jag författat i *egenskap av privatperson*". Att under sådana förhållanden söka skydd under privatmannens skyddande kappa måste betecknas som flykt ifrån verkligheten. Men för att gå rakt på själva sakfrågan och sortera ut några belysande detaljer så har "mannen blivit utkörd" (läs: utskrivnen på grund av dåligt uppförande), han är fortfarande i behov av vård och han är smittoförande. Det är några uppgifter ur pressdebatten. Om man går vidare finner man, att överläkare Rolf Lemming vid länssanatoriet i Arvika i ett uttalande för Aftontidningen i Stockholm bekräftar att patienten utskrivits, sedan han först fått en varning för tidigare spritmissbruk. Patienten var med andra ord underrättad om att om episoden upprepades skulle detta medföra omedelbar utskrivning. Samma tidning uppger också att sanatoriets socialkurator vid mannens utskrivning omgående anhöll om socialhjälp åt patienten hos socialbyrån i Karlstad och beträffande själva sjukdomstillståndet framhöll doktor L. vid samma tillfälle att "fem olika upphostningsprov månaden före utskrivningen visat sig fria från tbc-baciller, vilket inte utsluter att patientens lungtbc är av relativt allvarlig typ eller att hans periodvis, vid ex. förkylningar kan vara tillfälligt smittobärande." Vidare framgår också att patientföreningen vid sanatorium

uttalat sitt fulla förtroende för sin överläkare i det aktuella fallet." Som synes ger redan denna snabba grovsortering och sammanställning av olika uppgifter en relativt retuscherad bild av de första rubrikerna om "utkastningen". Detta utesluter inte frågans allvar. Vi skall här söka oss fram mot en djupare analys med det aktuella fallet som bakgrund. Om man nu utgår ifrån att det här rör sig om ett synnerligen extremt exempel på hur en patient kan missköta sig bör man samtidigt hålla i minne, att bakom beteendet finns olika faktorer, vars drivkraft och natur man måste känna. Detta blir mera uppenbart om beteendet leder fram till överträdelser — är det fråga om grövre "brott" mot sjukhusets ordningsregler blir det straff av det slag som det aktuella exemplet visar. Efter vilka normer eller "lagar" bestraffar man patienter? Doktor Arne Tallberg skriver ganska slående i en artikel i Expressen under rubriken "Läkaren som domare" följande: "ett sjukhus är en liten stat i staten, och liksom alla andra statsbildningar har också sjukhuset sina mer eller mindre klart formulerade lagar. Den som bryter mot dessa lagar utsätter sig för att i en eller annan form bestraffas. Åklagare är i de flesta fall personalen, och jury och domare i en person är vederbörande överläkare. Domstolsprocessen är i regel kort och summarisk. Man konstaterar patientens "försyndelse" — och så kommer utslaget omedelbart och utan några överklagningsmöjligheter. "Doktor Tallberg gör i fortsättningen en del jämförelser mellan kroppssjukhusen — och hit hör ju sanatorierna — och sinnessjukhusen. På *kroppssjukhusen* kan man knappast tänka sig någon annan "bestraffningsform" än en utskrivning i förtid från sjukhuset. Ifråga om *sinnessjukhusen* finns däremot en mycket vid "straffskala", som omfattar förlust av flitkaffe eller flitpengar, indragning av frigång, sängläge, förflyttning till "sämre" avdelning o. s. v.

Naturligtvis måste det finnas disciplin på ett sjukhus, och denna måste upprätthållas med lämpliga medel, framhåller dr Tallberg, men vad jag vill understryka är "att det på sjukhusen existerar en rättsskipning som är i hög grad subjektiv och summarisk, som saknar bestämda normer ifråga om bestraffningsformerna och — som inte bara saknar överklagningsmöjligheter utan också är mer eller mindre fullständigt undandragen all insyn utifrån. "Synpunkterna synes i stort sett överensstämma med vad vi framhöll under rubriken "Det andliga klimatet på sanatorierna" i denna tidskrift i juni förra året då också problemet med straffutskrivningar ventilerades. Vi framhöll då att disciplinära åtgärder mot "svårhanterliga" sanatoriepatienter borde ges en ingående granskning och att man borde skapa en bredare bedömningsgrund än vad nu är fallet ifråga om dessa "domslut". Vi ifrågasatte även om inte tiden

borde vara mogen för mera tidsenliga samarbetsformer på sjukhusen — låt oss säga sjukhusdemokrati — med ett smidigt fungerande organ, där läkare, sjuksystrar, patienter och övrig personal kunde ventileras och tillrättalägga intresse motsättningar och på så sätt söka förebygga konflikter av olika slag. Det förefaller — inte minst med tanke på den aktuella värmlandshistorien — som om vi inte varit ute med onödiga tankar om reformer på detta område. Vi ha sedermera i efterdyningarna kring värmlandsfallet haft ett samtal med *överläkare E. Törnell*, som tillika är ordf. i Sveriges Sanatorieläkareförening, varvid denne bl. a. uttryckte önskemål om att patientföreningarna på sanatorierna borde kopplas in på hithörande ordnings- och trivselproblem, mera än hittills skett, — synpunkter som vi helt instämmer i. Det förtroende, som dr Törnells uttalande avspeglar bör vara en sporre för landets sanatoriepatienter att göra sitt för att "hålla rent vid egen dörr" — inte minst med tanke på de mer eller mindre väl genomtänkta "lagstiftningsåtgärder", som virvlat upp i debatten. Om själva handläggandet av disciplinfrågorna på sjukhusen har också dr Tallberg i sin här refererade artikel ett förslag, som kan vara värt att fundera över: "När det gäller kroppssjukhusen, där en förtidig utskrivning kan innebära ett mer eller mindre direkt hot mot patientens hälsa och läkningsmöjligheter, är det absurt att avgörandet skall ligga i en enda mans hand. Här borde beslutanderätten ligga hos en nämnd, t. ex. sjukhusdirektionen, inför vilken båda parterna måste få tillfälle att framlägga sina synpunkter."

Vi ha med ovanstående velat peka på olika möjligheter att komma tillrätta med olika svårigheter i sanatorieregimen. Man kan om man så vill kalla detta fredliga medel i jämförelse med drastiska åtgärder, s. k. tvångsinternering av asociala smittoförande lungsjuka, ett lagförslag, som var aktuellt redan 1937—38. Det motstånd som vid denna tidpunkt restes mot en dylik lagstiftning från de lungsjukas egna organisationer hade bl. a. sin grund i den bristfälliga eftervården, att lagstiftningen ensidigt vände sig mot de tuberkulösa och att man hade vissa skäl att anta att den skulle kunna missbrukas. Värmlandsfallet har dragit upp frågan om lagstiftning på nytt och en tidning skriver i det sammanhanget "Det behöver inte alls vara något utslag av panisk smittoskräck om man reagerar inför att folk av denna typ inte skall kunna isoleras." Nåväl, "folk av denna typ" är ett ganska vagt begrepp och man märker hur lätt det är — när rubrikerna tävla med varandra i överord — att glömma att landets sanatoriepatienter med smärre undantag lojalt, år efter år, under trycket av sin sjukdom följer alla påbud samhället och sjukdomen kräver av dem. Man får här kalkylera med vad man vinner och vad man förlorar hos den grupp man

Utblickar vid årsskiftet

Tuberkulosforskningen har arbetat för högtryck under de sista åren och rubrikerna om de nya "undermedicinerna" ha med feberaktig förväntan spikats upp på löpsedlar och i tidningsrubriker. Bortsett från överdrifterna i denna nyhetsförmedling om tuberkulosforskningens landvinningar så har några av de nya medicinerna redan hunnit bilda epok. Hit kan man räkna streptomycinet — som betecknas som det första mot tuberkulosen verksamma antibiotiska medlet — och det svenska medlet PAS. Det var därför ingen direkt överraskning att vi vid årsslutet fick en tuberkulosforskare som nobelpristagare i medicin. 1952 års nobelpris i medicin tilldelades nämligen den rysk-amerikanske vetenskapsmannen *Selman A. Waksman* för upptäckten av streptomycin. En tidning berättar, att Karolinska institutets lärarkollegium, som delar ut priset, var färdig med beslutet efter 20 minuter! Om man nu får döma efter detta skulle valet denna gång ha varit synnerligen lätt. Hur det nu kan förhålla sig med den saken skall vi inte fördjupa oss i här. Under alla förhållanden var det en betydande forskargärning, som fick sin högsta officiella belöning. Så långt är man nog enig på alla håll. Vi hoppas att i ett senare nummer kunna presentera några fakta och personliga data kring den nye nobelpristagaren.

Från de medicinska laboratorierna kan vi — något vårdslöst uttryckt — kasta oss in på mera tempobetoadade arbeten inom tuberkulosvården och anknyta till vad *doktor John Lundquist* i Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos yttrade i ett radioeko strax före jul: ännu ha vi många problem kvar att lösa och tuberkulosen kräver fortfarande skärpt uppmärksamhet. *Doktor Lundquist* nämnde även i sammanhanget eftervårdsfrågorna och till det avsnittet hör bostadsfrågan.

riktar åtgärderna mot. Det går lätt att tala om "straffsängar och isoleringsrum för de svårskötta", men att sköta de här instrumenten i praktiskt bruk, med alla psykologiska konsekvenser hos patienterna på ett sanatorium, är minsann inget enkelt problem. — Då tro vi nog att det är bättre att fundera ordentligt bl. a. över dr *Törnells* synpunkter — om mera aktivitet hos patienterna själva vi behandlingen av trivsel och disciplinfrågor. — *Doktor Tallbergs* synpunkter på disciplinfrågornas behandling hittills på kroppssjukhusen ger också visst stöd åt våra farhågor mot nya lagparagrafer. För dagen vill vi emellertid endast i korthet framhålla, att på frågans nuvarande stadium vore det förnuftigaste

De tuberkulosas bostadsförhållanden har under det gångna året kartlagts genom en under sökning, verkställd av De lungsjukas riksförbund i samråd med statliga bostadsorgan. I det sammanhanget hoppas vi även kunna ge läsekretsen fakta och upplysningar under det år som börjat — och framförallt att denna bostadsprognos måtte ge upptakt till behövliga åtgärder för att säkra de tuberkulosas bostadsstandard.

Det bör slutligen nämnas, att det numera inte saknas möjligheter att närmare studera vad som rör sig både på det medicinska och sociala planet i hithörande frågor. De specialartiklar vi ha med i detta nummer vill tjäna det syftet. För den, som vill ha ingående kunskaper om tuberkulösa och andra grupper av partiellt arbetsföra har *Brevskolan* i samråd med bl. a. de partiellt arbetsföras egna organisationer låtit utarbeta en ny brevkurs — De partiellt arbetsföra och samhället. Kursen omfattar fem undervisningsbrev inbundna i en liten bok och är avsedd för såväl enskilda studier som grupparbete och studiecirkel. Undervisningen är populärt och lättfattligt upplagd i korta avsnitt med rubriker, frågeställningar och belysande illustrationer. Brevkursen om de partiellt arbetsföra ger gedigna kunskaper och man behöver inte vara någon ljusblå optimist om man påstår att det stigande intresset för "de arbetshindrades" livsfrågor kommer att avspeglade sig i ett intensivt studium i ämnet. Redan vid årsskiftet hade — trots att kursen nyss utkommit — ett femtontal cirkel startat inom De lungsjukas riksförbund. Och då — som framhållits — ämnet rör sig om såväl tuberkulösa som övriga grupper kommer säkerligen denna undervisning att accepteras med förtjusning överallt, där man studerar dagens samhällsfrågor.

förslaget kanhända att först — innan man signalerar nya lagar — göra en ordentlig utredning om de "straffutskrivningar", som förekommit på landets sanatorier, låt oss säga under de senaste fem åren. Resultatet av en sådan eftergranskning — om den nu är möjlig att genomföra — skulle ge en klarare belysning av omständigheterna kring mannen, som "kastades ut" i Värmland och hans olycksbröder på andra håll i landet.

Sellan Commarberg

ANSLAG TILL STUDIER

De lungsjukas riksförbunds stipendier 1952 à kronor 300:— för studier vid folkhögskolor och socialinstitut har tilldelats följande personer.

Bengt Bjerkeborn, Horda	för studier vid Socialinstitutet, Göteborg
Bengt Petersson, Olofström	” ” ” ” Lund
Åke Andersson, Varberg	” ” ” ” Stockholm
Wlodzimierz Polanski, Axvall	” ” ” Axvalls folkhögskola
Åke Sandgren, Överturingen	” ” ” Birka ”
Börje Hedberg, Smedjebacken	” ” ” Brunnsviks ”
Kerstin Jansson, Stockholm	” ” ” ” ”
Aina Larsson, Katrineholm	” ” ” ” ”
Bertil Säwcrantz, Stockholm	” ” ” ” ”
Gunhild Persson, Östersund	” ” ” Härnösands ”
Britt Högrell, Jönköping	” ” ” Jära ”
Arne Jändel, Norrköping	” ” ” Marieborgs ”
Evert Ornell, Karbenning	” ” ” Tärna ”
Fritz Bergh, Nordmaling	” ” ” Vindelns ”
Gösta Nilsson, Näsvisen	” ” ” Viskadalens ”

AB. Svenska Shells bensinstation

Skånegatan, Göteborg

Telefon 16 24 31

A. Bratt

~~~~~  
*Rekommenderas*  
~~~~~

Sydsvensk Neon

*Första och enda Malmöindustri
för tillverkning av neonrör*

Företaget har under sin fleråriga verksamhet utfört nyanläggningar, renoveringar samt tusentals reparationer i Malmö med omnejd.

Snabb leverans, sakkunnig service. Begär offert och låt vår reklamarkitekt utarbeta förslag, givetvis utan förbindelse från Er sida.

SYDSVENSK NEON

Augustenborgsgatan 8
MALMÖ Tel. 14145

SVEN VALLMARK:

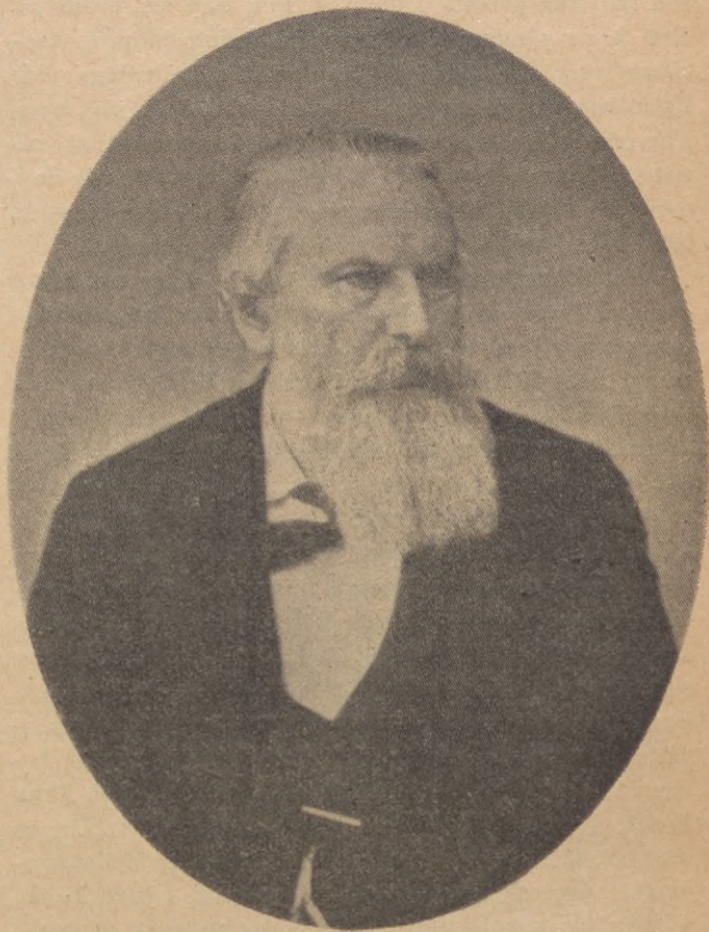
GAMMALT I VÄRLDEN

Fil. mag. Sven Vallmark ger i denna artikel en intressant historisk skildring om sanatorievårdens och läkekonstens utveckling från Hermann Brehmer — den förste sanatorieläkaren i egentlig mening — fram till dagens situation och nya kemiska läkemedel mot tbc.

Dagens svenske sanatoriepatient har säkert mycket svårt att föreställa sig, hur det var att drabbas av lungtuberkulos i slutet av 1800-talet. Här i landet fanns då endast de första antydningarna till en börjande sanatorievård. Också utomlands var sanatorievården i huvudsak till bara för de bäst ställda medlemmarna i samhället. Smittoskräcken och lungsotsfasan grinade överallt emot den sjuke, och man och man emellan ansågs sjukdomen vara obotlig. Det låg en förlamande stämning av hopplöshet kring den lungsotssjuke. Åtskilliga läkare uttalade som sin oförgripliga åsikt, att det vore en meningslöshet att bygga särskilda sjukhus mot tuberkulosen. Den var ett öde, som måste ha sin gång, ett redskap i det naturliga urvalets tjänst, som skulle rensa undan de för utveckling olämpliga, de klena och de bristfyllda. Att med ovist nit försöka gripa in i denna naturliga utveckling vore mer till skada än till nytta.

De sanatorier, som trots allt i allt större antal började växa upp utomlands drevs nästan uteslutande som privata företag. Stundom var överläkaren ensam ägare, men ofta var det ett ekonomiskt bolag som svarade för driften. På det hela taget var dessa sanatorier lyxanläggningar för en besutten överklass. I den mån fattigt och mindre bemedlat folk fick tillträde till sanatorierna, skedde detta vanligen under nedsättande och uppörande klasskillnader i behandlingen. Det förekom, att överläkaren på allvar ifrågasatte dessa sjukas rätt att prenumerera på arbetartidningar; det inrättades stundom vid samma sanatorium skilda samlingsrum för de bättre situerade och de sämre lottade; skilda disciplinära bestämmelser var inte ovanliga o. s. v. Likväl var givetvis den ojämförligt allvarligaste sociala orättvisan den, att det alldeles övervägande antalet av medborgarna av ekonomiska skäl var helt berövade varje möjlighet till vård.

Den medicinska kunskapen om tuberkulosen lämnade mycket övrigt att önska. Svårigheterna att ställa

Hermann Brehmer, som skapat den moderna sanatoriekuren och vars namn för alltid är knutet till sanatorievårdens historia. Han var vår förste sanatorieläkare i egentlig mening och grundade Görbersdorf sanatorium i Tyskland år 1854.

rätt diagnos var ännu i slutet av 1800-talet mycket stora. Man saknade röntgenanläggningar. Bacillundersökningarna var bristfälliga. Kunskapen om de lungsjukas temperaturförhållanden var dålig. Stetoskopet var läkarens förnämsta och så gott som enda hjälpmedel. Inte att undra på att Hermann Brehmer i sitt stora arbete om den kroniska lungtuberkulosens etiologi (Berlin 1885) förklarar, att han inte funnit ett enda fall av bacillfri tuberkulos på sitt sanatorium, det berömda Görbersdorf. Det säger något om det stadium, i vilket de sjuka som regel befann sig, då de togs in.

Vården var en underlig blandning av gamla huskurer, förryckta påhitt och en mer eller mindre för-

nuftig hygienisk och dietetisk terapi. Skilda skolor av många slag stred med varann. Den ene ansåg tuberkulosen vara en konstitutionell sjukdom, den andre hävdade dess epidemiska karaktär. En var för kraftig motion och arbete, en annan för sträng vila. Den ene höll på sprit- och gödningskurer, den andre förde en restriktiv regim i dessa stycken. Vanligen hade läkaren sin lilla privata kapphäst, som han red fram på. Det fanns sångkurer och andra andningskurer, andningsstavar och andningshängslen, rörelseövningar och liggkurer, klappkurer och vattenkurer, kort sagt uppslag och idéer i det oändliga. Inte så underligt, att sanatorieläkarnas anseende länge var lågt och att de i den medicinska hierarkien gärna jämfördes med de föraktade badläkarna, läkekonstens charlataner.

En inblick i denna tids sanatorieliv säger oss något om den långa och mödosamma väg, som lungsjukvården haft att tillryggalägga från 1800-talets konjaks-terapi och de då alltjämt kvarlevande fähuskurerna med kombinationen ladugård—sjukrum som lämplig läkemiljö och fram till vår tids högklassiga, modernt utrustade sanatorieanläggningar och deras intensiva arbete med antibiotica, PAS och nikotinsyrehydracider, kompletterade med modern kirurgisk terapi.

År 1889 avled den tidigare nämnde Hermann Brehmer, sanatorietankens tyske fader, en av de allra första som med kraft hävdade, att lungrot var en sjukdom, som gick att bota. På sitt i mitten av 1850-talet grundade sanatorium Görbersdorf hade han i praktiken sökt omsätta sina idéer. Till Brehmers efterträdare på det berömda Görbersdorf utsågs 1890 den unge läkaren Felix Wolff, vilken i sina 1928 utgivna memoarer "Ur en sanatorieläkares liv" (Aus dem Leben eines Heilsättenarztes) ger många intressanta inblickar i tuberkulovården vid sekelskiftet. Wolff tycks ha varit en ovanligt förnuftig karl, utrustad med ett gott omdöme och en hälsosam skepsis inför kollegernas terapeutiska påfund. Hans reflexioner är kanske litet påkostande präktiga ibland, men han är värd att lyssna till.

När han tillträdde befattningen som överläkare på Görbersdorf fanns inga lungspecialister i modern mening, konstaterar han. Det skulle i så fall ha varit de vid Söderns kurorter och på andra håll praktiserande badläkarna. Men till sin belåtenhet får Wolff veta, att han vid Görbersdorf "kan avkläda sig varje sken av badläkare och som en högt ansedd man leda världens mest berömda lungsjukeanstalt".

Uppgiften tedde sig inte uppmuntrande. "Behandlingen av de lungsjuka var tröstlös", säger han. "De fattiga sjuka behandlades på sjukhusen med symptomatiska medel mot hostan; febern försökte man undertrycka med kinin och det kort förut upptäckta anti-pyridinet; till den först kort förut upptäckta creosoten

satte man sitt hela hopp. I övrigt lät man de sjuka tyna bort. De bildade ett *crux medicorum*, en läkekonstens stötesten, och läkarnas intresse för de lungsjuka var lika med noll."

Wolff berättar, att skammen för lungrot var stark redan långt innan upptäckten av tuberkulosbacillen lade en vetenskaplig grund för smittorädslan. Läkarna brukade i regel inte meddela sina sjuka något om sjukdomens art. Även bland läkarna själva gjorde sig smittoskräcken mycket märkbar.

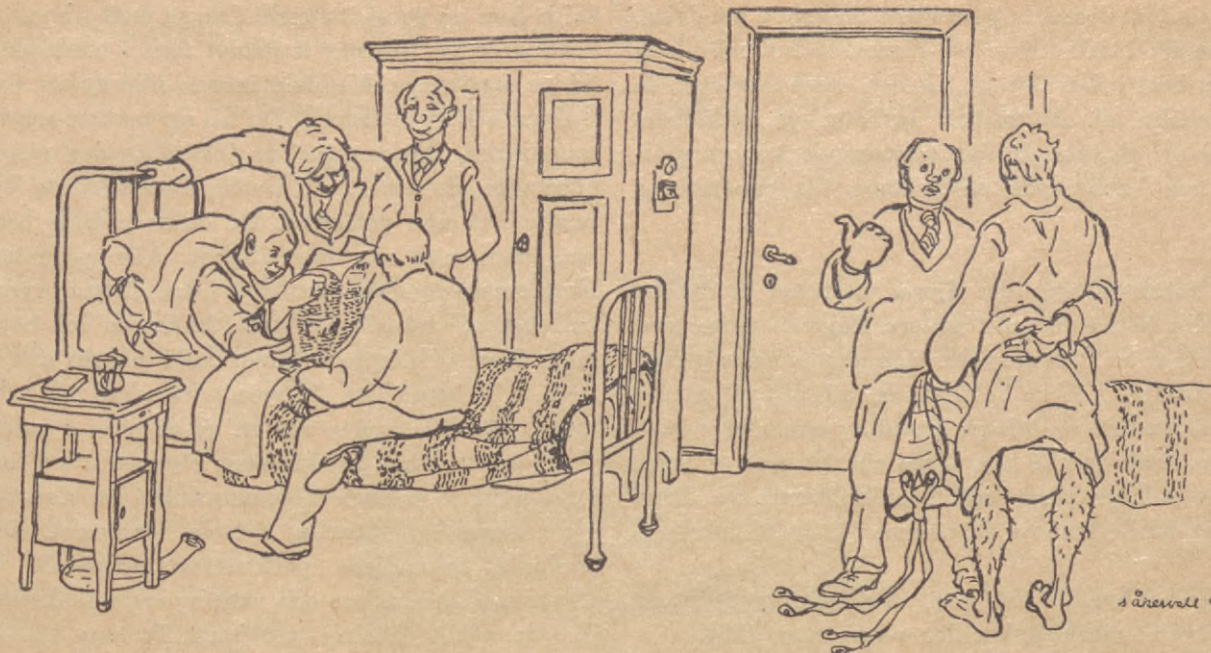
Wolff började sin bana på Görbersdorf med vissa reformer av den brehmerska terapin. Till den hade bl. a. hört den s. k. konjakkuren, som var allmänt i bruk på tidens sanatorier och som gick ut på att även "spåda damer" dagligen måste inta sina 5—7 små glas konjak, vilket snabbt gjorde många till alkoholister. Att stämningen bör ha varit rätt hög på sanatorierna är inte så svårt att föreställa sig. Men man förstår, att en del läkare med hänsyn till de vådor längre sanatorievistelser brukade innebära gick in för korta kurer. Wolff för sin del försökte att göra de sjuka till vad han kallar "normalpatienter" med en viss kondition och förmåga att vistas uppe och företa promenader. Gick inte detta att genomföra på 3—6 månader, skickades de sjuka vanligen hem. Dödsfall på anstalten undveks i görligaste mån liksom på alla andra i privat regi drivna sanatorier.

Vad vården beträffar har Wolff ovanligt förnuftiga synpunkter. Han tillämpar i huvudsak Brehmers kur med tonvikt på nödvändigheten att genom en viss fysisk träning anpassa patienterna för ett återinträde i de friskas värld. Han säger att en trettioårig erfarenhet som anstaltsläkare har styrkt honom i hans uppfattning att ett visst arbete under sjukdomstiden snarare gagnar än skadar, och han tror inte på värdet av de stränga liggkurerna. Han opponerar sig mot den för tiden vanliga övergödningen och säger, att han själv alltid mer inriktat sig på att väcka patienternas aptit än att skapa en stark viktökning. Han förklarar också, att han inte så mycket försökt sig på att bota sina sjuka som att ge dem hjälp att själva komma in på tillfrisknandets väg. Det är ovanligt sympatiskt och klokt sagt.

Sanatorierna bör enligt Wolff helst ligga fjärran från de stora centra. De bör vara utrustade med små ligg-hallar, skilda från varandra och huvudbyggnaden. Lämpliga och vackra promenadvägar är viktiga. Det är också betydelsefullt, att sanatorieläkaren genom att personligt engagera sig bidrar till att höja det kulturella livet bland patienterna. På den punkten skyr inte Wolff några mödor. Han organiserar sångstunder, musikaftnar och teaterföreställningar och är alltid själv beredd att medverka.

Särskilt framsynt är Wolff, när han kommer in på

Pressnotiser om nya läkemedel mot tbc. studeras och diskuteras med stort intresse på sanatorium.
Teckning av konstnären Stig Åkervall i tidskriften "Vi och Ni" 1944.

vikten av en rent psykisk terapi. "Psykisk påverkan av mina kurgäster (!) har jag ansett vara min första uppgift, och jag har aldrig tröttnat att i detta syfte lära känna dem och att träda dem nära som en människa med läkarkunskap, inte bara som läkare. Jag har alltid hållit fast vid att jag behandlat lungsjuka, inte sjuka lungor. Var och en av mina 'normalpatienter' måste varje vecka söka upp mig under samtalstimmen och samtalet inskränkte sig därvid vanligen inte endast till den sjukes tillstånd. Under lång tid hade jag varje vecka en s.k. 'biktimme', när de sjuka kunde inför mig lägga fram allt möjligt som de hade på hjärtat som människor och sjuka. Så starkt betonade jag den rent mänskliga sidan gentemot läkarens yrkesmässiga, att jag under samtalstimmarna undvek att bära läkarrock. Jag sökte också inreda mitt samtalsrum på ett konstnärligt sätt och inte som ett kontor eller ett sjukrum."

Får vi inte här en ovanligt vacker bild av den levande personliga kontakt med de sjuka, som forna tiders läkare, och kanske särskilt sanatorieläkarna, ofta lyckades uppnå och som med ett mer rationellt sjukhusväsen i våra dagar mer eller mindre fullständigt gått förlorad. De tekniska framstegen i dagens läkekunst har tyvärr inte sällan köpts på bekostnad av den mänskliga faktor, som är så viktig i all sjukvård och som just gör läkaryrket till en svårtillägnad konst, i vilken endast få når mästarskapet.

Men om också läkarens personlighet och hans förmåga att engagera sig personligt för var och en av sina

patienter har spelat en stor roll för dessas psykiska välbefinnande och hjälpt dem att uthärda sjukdomstidens påfrestningar och att mobilisera sina resurser i kampen mot sjukdomen, så är det ändå tydligt, att detta inte inneburit något direkt botemedel mot tuberkulos. På den punkten har läkekunsten länge stått ganska maktlös. Och de sjuka har med samma spända förväntan mött varje ny förespegling om det så ivrigt sökta, slutgiltiga botemedlet. Naturligtvis fick också Wolff uppleva många sådana svikna förhoppningar. Creosoten har redan varit på tal. Men den mest dramatiska skildringen ger Wolff av upptäckten av det s.k. Kochs tuberkulin, kochinet eller Kochs lymfa, som det också kallades, en skildring som väl förtjänar att räddas undan glömskan.

Robert Koch var som bekant världens ledande bakteriolog i slutet av 1800-talet och den berömde upptäckaren av tuberkelbacillen. Hans anseende var utomordentligt över hela den vetenskapliga världen, och när han inför en stor internationell läkarkongress i Berlin 1890 meddelade, att han funnit ett botemedel mot tuberkulos, väckte detta en oerhörd entusiasm. Jag citerar Wolffs skildring av Kochs sensationella föreläsning i Cirkus Busch, där kongressen sammanträdde.

"Åhörarskaran som på eftermiddagen samlade sig kring talarstolen i cirkusmanegen var ganska liten, när Koch på sitt lugna, enkla sätt förkunnade det oerhörda resultatet av sina forskningar. I djupaste stillhet och under växande upphetsning hängde åhörarnas öron vid munnen på talaren, vars temabeteckning på intet

sätt hade antytt denna hela världen skakande händelse. Ett brusande bifall följde på Kochs förkunnelse och ett aldrig hört jubel slöt sig till den store mannens så föga patetiska tal. Åhörarnas upphetsning meddelade sig i hast till de tusende inte närvarande kongressdeltagarna och behärskade stämningen till kongressens slut.”

— — —

”Intet karakteriserar det djupa intrycket av Kochs förkunnelse bättre än mitt senare följande möte med en hygieniker av största rykte. Han gick emot mig med dystert ansikte, full av beklagande, att jag väl skulle nödgas stänga min anstalt på grund av botandet av alla lungsjuka. Själv skulle han lägga sig till med en samling tuberkulospreparat och bacillkulturer, då dessa inom kort skulle komma att räknas till de största rariteter.”

Som bekant har det inte varit så alldeles omöjligt att komma över tuberkulosbaciller också efter 1890.

Hösten samma år samlades på nytt en denna gång oinbjuden internationell kongress i Berlin för att få veta något närmare om det kochska preparatet. Men om medlets verkningar fick man inga upplysningar, förklarar Wolff. ”Vi fick nöja oss med att se, hur Kochs lärjungar med Cornet i spetsen med kochinsprutan i handen trängde in bland de tusentals lungsjuka, som hade samlats i Berlin — Centralhotellet var fullbelagt av sådana sjuka — och sprutade, sprutade, oavlatligt sprutade.”

Wolff ställde sig redan från början skeptisk mot kochinet, men han tog ändå hem en laddning till Görbersdorf, och det kan ju vara intressant att veta, att den första, som där frivilligt lät behandla sig, var dansken Christian Saugmann, i ärofullt och tacksamt minne bevarad som en av Nordens stora tuberkulosläkare och en av dem som mest bidragit till utvecklingen av pneumothoraxbehandlingen.

För någon tid sedan fick artikelförfattaren av en

äldre dam en ögonvittnesskildring i andra hand av hur det kunde gå till, när kochinet togs i bruk på ett av tidens sanatorier. Meddelarinnans lilla syster hade insjuknat och av sin mor följts till ett berömt schweiziskt sanatorium. Det var just år 1890. ”En dag reste sjukhuschefen, doktor T., till Berlin för att hämta ’kochska lymfan’ åt sina patienter. Då doktorn kom hem togs han emot med stor högtidlighet. Alla patienter, som blott kunde röra sig, samlades i den girlandprydda hallen. Det var tal och blommor, hurrarop och hög stämning. Man trodde ju att han hade hälsan och lyckan med sig i kappsäcken. Så sprutades också där och sprutades. Min lilla syster var en av de sista i raden, som skulle få trolldomsinjektionen. Mycket snart förbyttes emellertid de glada förhoppningarna i en, som min mor sade, ohygglig stämning i hela sanatoriet. De med kochinet behandlade patienterna reagerade mycket starkt med hög feber och skrämmande illabefinnande. T. o. m. något dödsfall inträffade. En ung läkare, som fått en insprutning, rådde min mor på det bestämdaste att inte låta min syster behandlas med det ödesdigra läkemedlet. Mor var en mycket samvetsgrann och modig person, som energiskt påtog sig vilka obehag som helst för sina barns bästa. Hon förklarade för doktor T. att hon inte tillät en injektion. Följden blev att doktorn bad henne flytta ut från sanatoriet. Tre av de övriga patienterna ställde sig solidariska med henne och lämnade även sanatoriet.”

Det är en gripande bild av högt spända men bittert svikna förväntningar. Situationen har upprepats många, många gånger sedan år 1890. Men det har dock långsamt ljusnat över de lungsjukas väg. Deras sociala läge har förbättrats. Inom många länder är vårdplatsbehovet sedan en tid tillbaka fyllt. Framstegen inom läkekonsten har skingrat känslorna av hopplöshet inför lungsoten. Nu för tiden säljer inte de anhöriga gångkläderna för den som tagits in på sanatorium, något som stundom lär ha förekommit i den gamla goda tiden.

Ludvig åker kälke

Av Paul Danty

— hu — hej —

uha — —

hjälp — —

tack Paul!

Arbetshindrad kan få hjälp att arbeta sig fri

Aktuella glimtar från Örebro och Borlänge

Förnuftig arbetsvård ger inkomst och känsla av egenvärde, nyttig produktion och minskade socialutgifter

Vid årsskiftet kan den egentliga arbetsvårdsorganisationen resa sin första riktiga milstolpe och det kan vara skäl att titta närmare på detta tillskott på socialvårdens vitt förgrenade träd. Det var nämligen år 1941 som arbetsförmedlingen i Malmö tillsatte en s. k. "arbetsberedningsassistent" med uppgift att söka placera arbetshindrade i arbete. Vi kan alltså på goda grunder påstå att arbetsvården nu fungerat i tio år. Vi skall inte här syssla så mycket med den invecklade begreppsapparatur som växt fram samtidigt med arbetsvården. De lärda ha tvistat mycket om bl. a. begreppet partiellt arbetsföra. Man har talat om svårplacerade, arbetshindrade o. s. v. Den diskussionen är ännu inte riktigt avslutad, men vad man i stort sett sökt komma fram till är att de människor det här rör sig om — sjuka och handicapade av olika kategorier — kan göra fullvärdiga insatser i produktion och samhälle, om man ger dem lämpliga förutsättningar och startmöjligheter här för. Därför har man också sökt komma fram till en beteckning, som inte liksom i förväg sätter en stämpel av mindre värde på dem, I debatten om de partiellt arbetsföra har man exempelvis bl. a. mött uttrycket "sekunda arbetskraft" — ett uttryck som dessbättre dock numera torde vara utmönstrat ur språkbruket. Erfarenheterna av arbetsvården har också — som ofta tidigare framhållits i dessa spalter — bevisat att dessa människor alltmer själva genom sina insatser i produktionen jävat ett sådant språkbruk. Därmed kan vi sätta punkt för den rent språktekniska

På översta bilden förste arbetsvårdsassistent Enar Jansson vid arbetsförmedlingen i Örebro och fr. Margit Gillenius, i mitten dr S. Rydén, som sköter den medicinska kontrollen vid arbetsträningsskolan och på den undre bilden kurator Charles Andersson, som har till uppgift att handlägga eftervårds- och sysselsättningsfrågor för tuberkulösa i Örebro län.

sidan av saken och söka fånga några praktiska glimtar av dagens arbetsvård. Status medarbetare gjorde strax före årsskiftet en blyxtvisit ute i landet för att få färsk syn- och hörintryck. Vi hoppas att den snabbresa i text och bilder vi redovisar skall ge några nycklar till det mera praktiska och levande innehåll, som döljer sig bakom begreppen arbetsvård, arbetshindrade o. s. v., vilka inledningsvis berörts. Vi lämnar alltså hyllorna med statliga betänkanden och andra utredningar om partiellt arbetsföra som hopat sig under tio års tid och reser först till Örebro för att se hur man där sökt komma tillrätta med "de arbetshindrades" problem. På Örebro central möter förste arbetsvårdsassistent Enar Jansson vid arbetsförmedlingen och kurator Charles Andersson — den senare har som speciell uppgift att handlägga eftervårdsfrågor för tuberkulösa i Örebro län. Vår inledande diskussion ger ett starkt intryck av att arbetsvården är ett ganska invecklat kapitel och det blir tydligen inte lätt att fästa detaljer i minne och skrivblock för att sedan servera det som lätt-tillgänglig fakta för läsaren. En arbetsvårdsman har bildligt talat många strängar på sitt arbetsvårdsinstrument. Han måste

kunna åtskilligt om arbetsmarknad och företagsekonomi, om lagar och bestämmelser inom socialvård och näringsliv och sist men inte minst det klientel han sysslar med. Den bästa illustrationen av detta förhållande ger besöket på det nya arbetsträningsskolan i Örebro. Den vackert tegelröda byggnaden lyser emot oss på

långt håll. Dit överfördes arbetsträningsverksamheten, som det heter på fackspråk, fr. o. m. oktober 1951 efter att tidigare ha ägt rum i andra lokaler sedan april 1948. Den nyuppförda byggnaden kostade i uppförande i runt tal 300.000 kr. och på den står i vita bokstäver "Landstingets arbetsträningsverkstad" vilket låter mindre vetenskapligt än arbetsträningsinstitut och samtidigt behöver man inte sväva i tvivelsmål om vem som är huvudman för anläggningen.

Om nu arbetsträning är någon sorts medicin

skall vi försöka få en uppfattning och det sker bäst genom att själv titta på vad som rör sig inne i själva byggnaden. Man får starkt intryck av att landstinget i Örebro län ägnat de här frågorna ett föredömligt intresse, vilket också vitsordas av assistent Jansson under våra samtal och som han själv är en statens arbetsförmedlingstjänsteman kan ju detta tolkas som ett lovande samarbete mellan staten och landstinget. Förövrigt får man även intrycket, att här i Örebro arbetar man tappert på var sitt håll utan allt för yviga gester och med en viss skepsis mot de stora rubrikerna och överorden. Man känner svårigheterna och sin begränsning, men man gläds uppriktigt åt de framsteg som gjorts — det intrycket förstärkes när vi går vidare i arbetssalarna. Här övertar anläggningens *föreståndare S. Dahlén* befälet för en stund. Hjulen snurrar omkring oss och när man tänker på att ett femtiotal människor här kommit in i arbetslivets rytm — människor som till största delen annars skulle ha gått omkring meningslöst utan något egentligt fäste i tillvaron — behöver inte "den produktiva socialvården" längre betraktas som ett tomt slagord. Eller för att stanna en stund i en av de första arbetsalarna, där en talför man, en man som vi i dagligt tal kallar svårt handikapad, gör ett utmärkt arbete vid sin maskin, metalldelar, arbetsstycken, som växer till högar för vidare befordran till ett kraftverk. Man gör ventiler till bilar, strykbräden, sandlådor till stadens parker, hålfotsinlägg för sjukvården, läderarbeten av olika slag m. m. På sömnadsavdelningen har man också fullt upp att göra med skjortor och lakan m. m. för sjukvårdens behov. Det är sammanlagt 12 st. ljusa och trevliga arbetsalor, som, så långt vi kan förstå, utgör ett gott exempel på förstklassiga arbetslokaler.

Efter den hastiga husesynen — som redovisas i bilder på annan plats i detta nummer — stoppa vi upp en stund i ett av expeditionsrummen, dit *doktor S. Rydén*, som sköter den medicinska kontrollen, anlant under vår rundvandring. Doktor Rydén ger oss sammanfattningsvis en del aspekter på människorna i arbetsvårdssammanhanget och framhåller bl. a. att man också här kan tala om hjälpklasser, människor, som av olika skäl,

långvariga sjukhusvistelser, lyten och handicap, kommit utanför det normala arbetslivets rytm. Genom arbetsträningen få de möjlighet att pröva sig själva, känna arbetets puls slå och successivt arbeta sig upp i nivå med andra. Många kommer från sjukhus och anstalter av olika slag, men det finns också andra som haft svårigheter i arbetslivet. Doktor Rydén nämner som ett exempel en man, som hade nästan olösliga problem ifråga om sysselsättning men slutligen placerades som djurskötare — en sysselsättning som han verkligen trivdes med. Värdet ligger också till stor del i att man genom arbetsträningsverkstaden får kontakt med personen en längre tid — får lära känna honom — vilket betyder mycket för den senare utplaceringen på arbetsmarknaden. Man får emellertid komma ihåg, att arbetsträningsverkstaden är ingen yrkesutbildningsanstalt, men det är nödvändigt att ha god tillgång till olika sysselsättningar — dess större skala av sysselsättningsmöjligheter man har — dess större möjligheter har man att komma tillrätta med individen och hans sysselsättnings- och utbildningssvårigheter.

Yrkesutbildning och utplacering i arbete är, förutom den arbetsträning som bedrivs här, viktiga faser i arbetsvården av vilka assistent Jansson och kurator Andersson har åtskilliga erfarenheter. Det gäller familje- och bostadsfrågor, bidrag och kostnader, en vardagsmelodi i arbetsvården, som sätter tjänstemännens omdöme och goda vilja på ständiga prov och där omvärldens motstånd och förutfattade meningar om de arbetshindrade och deras möjligheter ständigt måste tillrättaläggas och revideras. Styrkan ligger nu i att man fått en grund att bygga på, man har gjort värdefulla erfarenheter, en del arbetsuppgifter till träningsverkstaden har kunnat erhållas, näringslivet, fackföreningar och myndigheter visar intresse, men det hela rör sig ännu bara med spirande initiativ — mycket måste till för att föra verket vidare. Innan vi lämnar Örebro får vi en del tyngre ekonomiska och organisatoriska fakta att klarlägga bilden med. Efter vederbörlig utredning i varje individuellt fall med läkarintyg o. s. v. inskrives vederbörande vid arbetsträningsinstitutet. Ett *arbetsutskott* om tre personer behandlar ansökan om inträde efter tillstyrkande av doktor Rydén, som har hand om den löpande medicinska kontrollen vid verkstaden. Anläggningens *styrelse* består av sju personer, en läkare, en representant för vardera arbetsgivarna, fackförningsrörelsen, länsarbetsnämnden, landstinget, Örebro stad och de partiellt arbetsföras egna organisationer i länet. Den som blivit antagen eller inskriven vid verkstaden får i regel börja att pröva sig fram med två timmars arbete, den maximala arbetstiden är sju timmar. En tablå för år 1951 visar en genomsnittsinkomst för såväl manliga som kvinnliga arbetare av kr. 1:65, men

då ersättning i regel utgår i form av ackord och arbetstiderna av medicinska skäl variera måste ju också de individuella prestationerna variera åtskilligt. Det finns åtskilliga som kommer upp till kr. 3:— per timma och som exempel kan nämnas en max. ink. för 39 timmar har gett en inkomst av 239:— kr. — 37 kr. i skatt. Under år 1951 utförde klienterna sammanlagt 24.378 arbetstimmar till en sammanlagd avlöning av 40.226 kr. I arbetspremier har under samma tid utbetalats 9.644 kr. Socialbidrag och bostadsbidrag måste givetvis till för att fylla ut klientelet budget, då man här rör sig med varierande inkomster och medicinska och sociala förhållanden. Klientelet följer den sedvanliga gruppindelningen i blinda, vanföra, "övriga arbetshinder" o. s. v. och skiftar givetvis, men påfallande är att antalet tuberkulösa är störst, f. n. omkring 40 % av de in-skrivna. Verkstaden upptar 50 platser.

Man kan fundera en del över dessa siffror

på resan vidare till Dalarne. Vad vi sett av god arbetsvilja både från arbetsvårdarna och klientelet själva ger rika löften om att socialvårdens miljoner, kostnader för vård på sjukhus och vårdanstalter, socialbidrag i olika former, den breda ström av pengar, som ständigt rinner ut från samhällets och skattebetalarnas kassakista — den pennigströmmen kan ledas tillbaka och ge rik återbäring om man ger arbetsvården ordentliga resurser.

Till Dalarne och Borlänge anländer vi en gråkall eftermiddag, och direkt från dalastadens livliga gata kliver vi in i dess arbetsträningsinstitut, som har lokaler på två olika ställen, en lättare och en tyngre avdelning, något lekmanmässigt uttryckt. Institutets *föreståndare Valter Ståhlberg* visar oss omkring och vid ett bord med en massa underliga metallplattor står *förste arbetsvårdsassistent Magnus Olsson* och ser fundersam ut. Metallplattorna är en beställning från en dragspelsfabrik, säger han, och den här arbetsdetaljen skall nu träningsinstitutet sköta om. Men man gör också mindre musikaliska saker, delar till maskiner och verktyg av olika slag, och om en stund får vi också träffa *doktor Karl Bergh*, som har hand om den medicinska kontrollen här. Med denna trio arbetsvårdare har vi ånyo tillfälle att göra en del jämförelser med vad vi redan sett och upplevt i Örebro. Och för att anknyta till assistent Magnus Olssons bekymrade funderingar nyss så kan vi ta upp ett nytt problem, som vi visserligen snuddade något vid redan i Örebro, men vilket med tanke på geografiska förhållanden torde vara ännu mera markant i Dalarne. Det gäller de s. k. *hemarbetarna*, personer, som av olika sociala och medicinska skäl måste ha arbete

under eget tak, något arbete som kan utföras i hemmet. Arbetsträningsinstitutet i Borlänge fungerar också som hemarbetscentral och för den skull har landstinget i Kopparbergs län ställt en bil till förfogande så att man med hjälp av denna kan hålla kontakt med hemarbetarna i de avlägsna bygderna. Man förstår, att det inte är någon lätt sak att sköta den detaljen — att hålla kontakten med över trettio hemarbetare ute i bygderna, där det blir att färdas, för att använda dalaskalden Dan Anderssons ord, "mil efter mil ifrån lador och hus". Och den extra belastningen får man ofta klara av på kvällar och nätter, sedan man stängt arbetsinstitutet för dagen och kan slita sig från alla de omsorger dess skötsel kräver. — "Det rör sig här om människor, som har det besvärligt i många avseenden", säger doktor Bergh, och när vi nu kunnat ge lite hjälp, lite arbete och stimulans, känslan av att utföra arbete och vara nyttiga, är det inte roligt om vi inte kan fullfölja de förhoppningar vi väckt hos de här människorna": Vad som främst önskas är en särskild *hemarbetsledare*, som verkligen kan hjälpa till att sköta hemarbetsfrågorna i den utsträckning som behövs. Men till det behövs ytterligare anslag — mera pengar!

När vi gör en sista rond genom arbetsinstitutets lokaler leder det mot kväll och vi ser åtskilliga lådor fyllda med färdiga arbetsstycken och åtskilligt annat färdigt arbete vid maskiner och arbetsbord. Och man frågar sig ånyo: nog måste väl den här sortens socialvård löna sig? Siffrorna från Örebro, som vi funderade över under tågresan hit, återkommer i tankarna. Även om vi bara ryckt loss dessa siffror, utan att närmare förtydliga dem, så behöver man inte ha svårt att förstå de är tillräckliga bevis för lönsamheten i den arbetsvård, som håller på att bryta sig väg. Och bakom allt detta ha vi ju människor i trångmål — som får en tjangs att leva vidare, arbeta sig bort från socialbidragen, som hur nödvändiga de än är dock har sitt största värde i att föra individen fram till det stadium då han får känna arbetets och samhällsgemenskapens stimulans, skaffa sig egna inkomster och till och med känna sig som skattebetalare!

De rent mänskliga synpunkterna — människan bakom arbetsvårdens fasader — har här kommit något i skymundan. Så blir det ofta när man flänger omkring med fotograf och anteckningsblock för att få med det mesta möjliga. Vi hoppas att i en följande artikel kunna återkomma till dessa trakter och fördjupa oss mera i några specialfrågor inom arbetsvården, bl. a. ifråga om hemarbetarna, som här bara i korthet berörts.

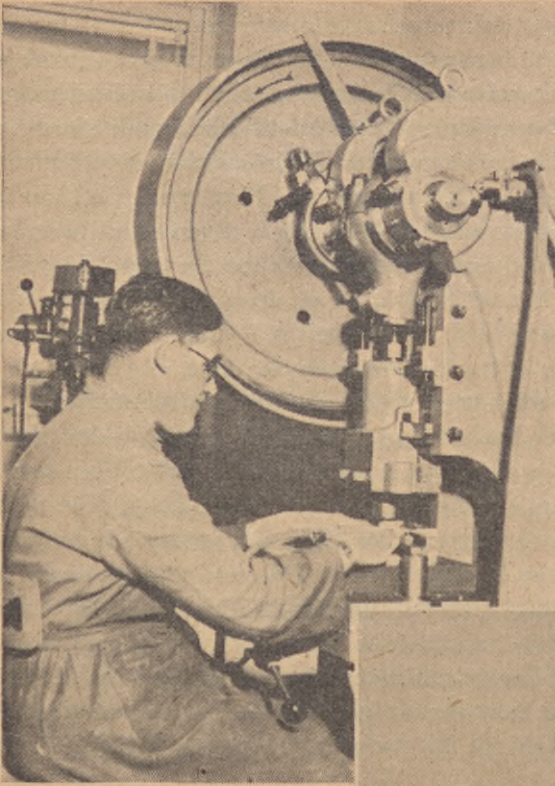
S. H.

Arbetsvård i Örebro

Arbetsträning är — som framgår mera utförligt i specialartikel i detta nummer — en viktig fas i arbetsvården. Arbetsträningen syftar till att ge möjligheter åt den, som på grund av långvarig sjukdom eller annat arbetshinder kommit utanför det normala arbetslivets rytm att träna upp sina färdigheter, att uttröna anlag för lämplig utbildning, arbetsplacering och omskolning till ur hälsosynpunkt lämpligt yrke o.s.v. Landstingets arbetsträningsverkstad i Örebro är en modern, nyuppförd byggnad. Anläggningen började tagas i bruk i oktober 1951 och kan ge plats åt ett 50-tal personer.

Märk den specialkonstruerade trappan — redan med denna yttre finess har man velat underlätta för personer med fel i rörelse- och hållningsorganen att komma in och ut.

Mannen vid det stora hjulet är vad vi kallar "svårt fysiskt handikapad" men gör fint arbete, arbetsstycken till ett kraftverk, och på nedre bilden till vänster tillverkas hälftotsinlägg för sjukvården, i mitten återigen metallarbeten och längst till höger från snickeriavdelningen, där man bl. a. tillverkar sandlådor för Örebro stads räkning.

Överst träningsverkstadsens föreståndare S. Dahlen i sitt arbetsrum och under ser vi prov på den konstnärliga ädran hos en f. d. sanatoriepatient, som fiffat upp en vägg i verkstaden med sitt egenhändiga konstverk. Skaparglädje och fantasi har tydlig jordmån på verkstaden — tavlan på väggen i matsalen (undre bilden) är också utförd av en tuberkuloskonvalescent.

De här flickorna har just slutat för dagen på "arbetsträningen" och sitter nu hemma i sin hörna och diskuterar handarbetets olika finesser. Man har ordnat med ett trevligt internat på tolv rum i en särskild byggnad i staden för dem, som inte kan ordna bostadsfrågan på annat sätt. Flickorna bo tillsammans på ett av dessa rum. Det är roligt att kunna göra lite nytta under konvalescenttiden, säger en av dem. Man tjänar lite pengar, känner sig inte så överflödig längre, och hoppas givetvis på bättre tider då man kan ta i riktigt ordentligt igen. Att den här verksamheten betyder mycket — inte minst för det psykiska välbefinnandet — är inte att ta miste på.

Matsalen är ljus och trevlig liksom lokalerna i övrigt och på sömnadsavdelningen (till höger) arbetades för högtryck med olika beställningar för stadens sjukvårdsinrättningar vid vårt besök.

På den avd. fanns också en särskild arbetsledare, som vi dock inte fått med på någon bild och den här damen får nu ensam representera den kvinnliga arbetsglädjen på träningsverkstaden och det gör hon bra både på bilden och i praktisk handling.

Till sist kanske man kan avsluta bildsvepet med att framhålla att alla problem givetvis inte är lösta för de här människorna — ett intryck som kanske ligger bildjournalistiken nära — utan att här är det fråga om en av de inledande faserna i arbetsvården. Men att arbetsträningen är en av de bästa "uppfindingarna" på socialpolitikens mångskiftande område är säkert ingen överdrift. Här har man ett gott utgångsläge att komma tillrätta med de arbetshindrade — ja existerar det verkligen några egentliga arbetshinder? Den frågan kan man efter en sådan här rundvandring låta gå vidare till envar.

Den kommer till henne en dag vid middagstiden. Ur ett evigt sommargrönt rike trippar den fram i C-dur över tangenterna. Kullrar runt bland surrande gräshoppor och småpratande humlor. Jamar i tre-takt och spinner, så man både hör och ser det. Spinner, spinne-spinn, en lång tråd, som hänger mellan låtsasträd och darrar i solljus. Till sist balanserar katten iväg på sin egen spintråd. Den är vit med svarta fläckar — som de svarta och vita tangenterna.

"Och den heter Pelageja", säger mamma.

Rätt vad det är rullar något mörkt, obestämt över bas-tangenterna. Det kryper ihop och tar sats och river spintråden tvärt av.

"Det är en hund", säger mamma.

Pelageja jamar, skjuter rygg och fräser fiss-giss, fiss-giss. Och sen flänger hund och katt upp och ner och ut och in under träden med de evigt gröna bladen och gyllne frukterna.

Den där lilla flickan då, som kommer där. Med fräknar på näsan och slarvigt knutna flåtor och petar näsan. Bara med lillfingret.

"Det är Monica", säger mamma.

Hon bor i det evigt gröna riket med de gyllne frukterna. Just nu är hennes förklä tungt av kromatiska skalor. Hon kastar den framför sej som en hop bullrande klossar. Djupare och djupare ner i basens mörka okända jagar hon hunden med sin kromatiska skala.

Sen är det bara Pelageja och Monica kvar. En vals melodi sjunger ur alla de gröna träden på en gång. Monica sjunger med. Nu dansar Monica och Pelageja.

Mamma lyfter händerna från pianot och det blir tyst och stilla i rummet. Utanför rutan kvällas det redan. Några våta flingor klibbar mot glaset. Mamma fäller ner pianolocket över tangenterna. Monica lutar sej mot hennes svagt doftande blus. Hon fryser lite, det är kallt, det har varit ont om bränsle i vinter. De gröna träden och värmen är instängda bakom det blänkande pianolocket.

Men det gör inte något. Pelageja är kvar. Mamma har stängt om kromatiska skalor och diskant och bas. Men det gör ingenting alls. Pelageja sitter i Monicas knä. Mamma har spelat fram en katt ur pianot och lyft ut henne och gett henne åt Monica.

En trappa upp i huset över gården ligger specerihandlarns Svante sjuk. Dagen därpå knacker Monica på köksdörren och kliver förbi den tjocka tant Linder, som står där vid spisen och kramar om en träslev med sin tunga, stora hand.

Hos Svante är gardinen nerrullad till hälften. Det luktar me-

dikamenter och ovädrat och mitt inne i alla lukterna lyser Svantes bleka ansikte mot kuddarna.

"Jag har en kattunge med mej, vill du se?" viskar Monica till det bleka ansiktet. Man måste viska härinne i den svaga dagern. På byrån står en gipsängel och skimrar med vita vingor i dunklet.

"Jag har en kattunge och den heter Pelageja", upprepar Monica, när det bleka ansiktet inte gör en min av att svara. Hennes händer rundar sej och försiktigt lägger hon dem på täcket.

"Du får ta i den." — Hon gör en svepande gest över det tomma, blankslitna täcket.

Svante reser sej på armbågen.

"Jag ser inget." — Han låter otålig och besviken. Trutar missnöjd med munnen.

"Vänta, du ser henne strax... Hon är svart och vit och bor mest uppe i diskanten... Och spinner gör hon. Hör du inte?! Om du är aldeles tyst och närapå låter bli att andas, så hör du... Nu hoppa hon ner på golvet... Nä nu... Hon slank in i skåpet..."

Monica lutar sej ner och lockar in i vrån mellan sängöverkastets fransar och lekskåpet, där stela tennsoldater väntar att deras överstekrigsherre ska ge sina order

Svante tittar surmulen och en smula undrande på Monica och ner på täcket, medan han nervöst flyttar sina magra händer. Kiss, kiss, kiss...

Han häver sej upp lite i sängen och stirrar mot skåphörnet. Huvudet, som blivit ohanterligt och tungt på sista tiden sen han fick sin öroninflammation, faller ner mot sängkanten. En solglimt, som brutit genom de täta snömolnen därute, fladdrar till i de brokiga fransarna, röda, blå, svarta, vita... Monica petar till dem. De dallrar sakta i solljuset. Ibland ser man bara det svarta, ibland det vita, då och då alla färgerna på en gång.

En spottstrimma rinner sakta ur Svantes halvöppna mungipa. Med ens smalnar läpparna till ett leende. De febriga ögonen blir blanka och stora.

"Jo... Nu ser jag", mumlar han. "Jag ser."

"Ja", viskar Monica, "hon har vit haklapp också. Kan du se det? Kiss, kiss..."

Nu är Pelageja i farten hela eftermiddagen. Hon rusar in och ut i lekskåpet, kikar fram ur den färggranna fransridån, kryper ner under Svantes täcke, dansar i solblänket nedanför fönstret. Barnen fnissar och skrattar högt. Svantes tunna händer flaxar ivrigt över lakanet. Tant Linder skjuter försiktigt upp dörren. Hon står där pustande och röd och ögonen snor sökande omkring i rummet.

"Va i all sin dar har ungarna så roligt åt?"

Monica ligger på magen och trevar under byrån. Svante sitter upprätt i sängen och flämtar av skratt. Han är het om kinderna, öronbindeln har fallit av honom.

"Jag måste dra fram henne i svansen" gastar Monica, som hunnit övervinna sin skygghet för gipsängeln och medikamentlukten. Hon vänder sej om just som tant Linder står vid dörren.

"Va är det?" — Den stora tanten håller handen för bröstet som om hon hade ont och tittar sej nyfiken omkring. Ögonen får som kulor i det svettblanka ansiktet.

Barnen tittar på varann.

"Ingenting" säger de på en gång.

Och nu är där heller ingenting. Över utdragssoffan hänger ett soligt överkast med en massa fransar. De rör sej slappt i luftdraget efter tant Linders tunga armar. I skåpet ligger några skamfilade tennsoldater.

Monica kommer sej inte ens för med att ta Pelageja med sej hem. Hon glömmmer stoppa henne i kappfickan, när hon brådstörtat kilar nerför trappan.

Därute är kyliga, klara vinterdagar. Svante ligger i ett rum över gården och väntar på Monica. Varenda dag nästan är hon där med Pelageja. De talar bara mer dämpat, så inte tant Linder ska höra dem och rulla in och skrämna undan Pelageja.

På gården leker de andra barnen snöbollskrig. Monica leker med ibland, men Inger ska alltid bestämma. Man har så lite att säga till om. Det är roligare med hemlig-leken uppe hos Svante.

Den här eftermiddagen stannar hon ett tag på hemväg från Svante. Hon står en stund och tittar på, medan Inger och Per rullar snöbollar. Så säger hon plötsligt, rätt ut i den kyliga, likgiltiga luften:

"Jag har en kattunge."

Inger fortsätter maka ihop snö till runda bollar, men hennes rörelser blir långsamma och tvekan. Och hon tittar hastigt på Monica med runda, uppspärade ögon.

"Var är hon nu då?"

Hon..."

Monica öppnar armarna. Sänker dem igen, tveksam inför grannbarnens tvivlande blickar.

"Hon får inte va ute, när det är kallt."

Barnen tittar nyfikna på det röda huset, innanför vars blänkande fönsterrad det göms en sån ofattbar skatt.

"Men katter ä inte snälla."

Inger känner ett oemotståndligt behov att rubba Monicas till-

"Va' i all sin dar har ungarna så roligt åt?"

Flickan, som kommer där och petar näsan — men bara med lillfingret — det är Monica...

fälliga överlägsenhet. Att göra en bräcka i hennes lyckoskal och få henne ner till sin egen nivå med en uppstoppad groda och en halt trähäst hemma i barnkammaren.

"Di äter fåglar. Di har vassa klor", fortsätter hon obevekligt. Monica tänker på de vassa klorna. Hon kan inte låta bli.

På kvällen är hon lite rädd och flyttar sej längre in mot väggen än vanligt, när Pelageja kryper till henne.

Nästa dag står Inger vid staketet. Hon plutar med munnen och kikar på Monica genom spjalorna. Per klänger bredvid. Med ett försök att dölja sin nyfikenhet säger Inger:

"Va har du henne? Visa henne nån gång."

Barnen tittar uppförande på Monica. Hon sticker handen i kappfickan och känner efter. Ser sej sen sökande omkring. Med en hjälplös gest som innebär en halv kapitulation säger hon sen:

"Hon är därinne. Kom ska ni få höra."

Inger och Per klättrar över staketet och kommer efter Monica mot trappan.

De letar överallt. De lyfter på sofföverkast. Vänder på kud-
dar. Öppnar skåpdörrar...

"Var är hon?"

Inger sneglar belåten på Monica. Halta trähästen och uppstoppade grodan ligger i dockskåpet, de. Man kan både se dem och ta i dem.

Med steg, där tvivlet bor i varje rörelse, går Monica bort till pianot. Hon lägger händerna mot det blanka locket och säger med gäll röst: "Mamma kan visa var Pelageja är".

Inger ställer sej på en stol, smäller upp locket och kikar ner i instrumentet. Så daskar hon till strängarna med handen. De ger ifrån sej ett klirrande ljud. Det låter som ett skratt.

"Pelageja finns inte."

Hon flinar bredmynt och Per gör en grimas. De känner sitt övertag. Grodan och trähästen växer hemma i dockskåpet.

"Pelageja finns inte."

Deras skadeglädje vältrar in som en jättesnöboll i rummet. Den lägger sej kylande över tankarna. Kryper som en kvävande tyngd över Monicas kupade händer. Pelagejas varma bo.

I en plötslig ilska knyter hon ihop dem, rusar mot de andra barnen och knuffar ut dem i tamburen. Hon vill inte se dem mer. De dansar runt ända ut på gatan och skriker:

"Pelageja finns inte, finns inte, finns inte..."

Nästa dag går Monica tvärs över gården för att tala om för Svante att Pelageja inte finns. Tant Linder är inte hemma, men dörren är olåst, hon är väl bara nere i affären ett tag.

(Forts. å sid. 23.)

ÅSENS KONVALESCENTHEM

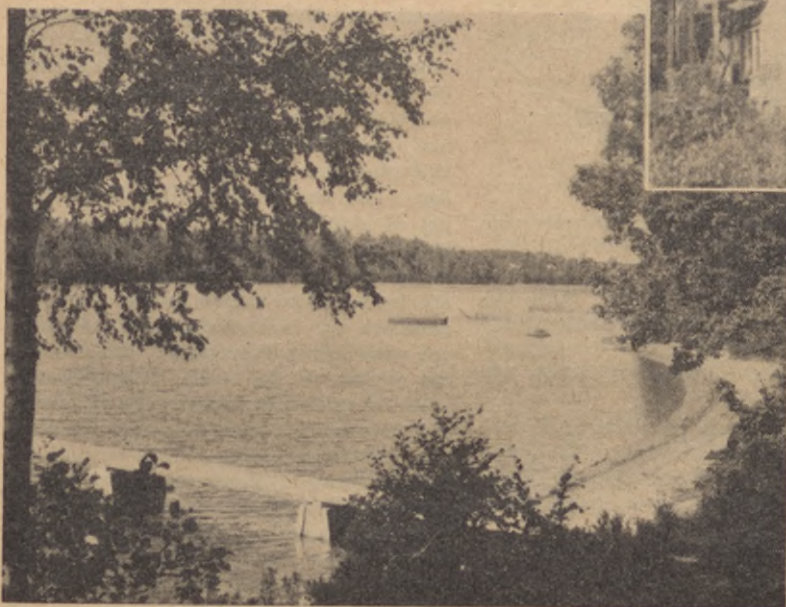
Åsens konvalescenthem ligger i Kristianstads län och har tillkommit på initiativ av länets centralorganisation under medverkan av många goda krafter — inte minst landstinget har här visat ett efterföljansvärt intresse och stöd åt de lungsjuka. Hemmet är vackert beläget på en av hallandsåsarnas sluttning nere i Skåne, hålles öppet året runt och kan mottaga ett 20-tal gäster. Byggnaderna är nyrenoverade och försedda med alla moderna bekvämligheter och innehåller, förutom

tio gästrum, vackra sällskapsrum och lokaler för sysselsättningsterapi. Till hemmet hör 4 tunnland skog, park med promenadvägar och krocketplan. Sommartid finns tillgång till friluftsbad i den närbelägna Åsljungasjön. Driften och förvaltningen skötes av en styrelse vari ingår representanter för landstinget och de lungsjukas egna organisationer. Hemmet är tillgängligt för alla, som varit lungsjuka eller är konvalescenter utan direkt behov av sjukhusvård. Inackorderingsavgifterna är betydligt nedsatta för personer inom länet genom att stiftelsen erhåller särskild dagavgift från landstinget. Våra förbundsmedlemmar i denna sydliga landsända är givetvis mycket glada över sitt konvalescenthem — en glädje som vi hjärtligt unnar dem — och bilderna tala själva för att "Åsen" är en verkligt trivsam plats.

LÅNGASJÖNS SEMESTERHEM

Den idylliska Långasjön med möjlighet till stärkande roddturer.

En familjär stund i trevligt samspråk — personal och gäster på semesterhemmet.

En vacker natur och härliga promenader i skog och mark erbjuder också Långasjöns semesterhem i Blekinge. Hemmet är — som synes av bilden — inramat i all den naturens fägring som landskapet är känt för. Och för att i all hast övergå till torra fakta och sakuppgifter så har även landstinget i Blekinge län visat stor förståelse för de lungsjukas behov av vilo- och rekreationsmöjligheter. Landstinget har inköpt en f. d. barnkoloni och låtit ombygga och inreda den till semesterhem åt konvalescenterna. Till driftskostnaderna bidrager landstinget med kr. 3:50 per dag och gäst, Blekinge läns förening mot tuberkulos med kr. 1:—, ev. överskjutande kostnad betalas av de lungsjukas centralorganisation. Då byggnaden bara till viss del är vinterbonad kan man tillsvidare endast mottaga gäster under sommartid. Därför att hemmet endast är öppet under sommaren har man tyckt att benämningen semesterhem är bättre än konvalescenthem.

— "Det är en önskedröm, som blivit förverkligad för konvalescenterna i Blekinge län, och jag är glad att vår centralorganisations strävan kröntes med framgång", säger fru Alva Bengtsson, som är hemmets föreståndarinna. "Landstinget har stått för kostnaderna, men vi få själva driva hemmet och betrakta det som vårt eget. Det enda landstinget fordrar av oss är att vi skall känna ansvar — det förtroendet vill vi försöka förvalta", slutar fru Bengtsson. Att känna sig hemma betyder mycket för konvalescenterna — ett hem, som de själva varit med om att skapa har alla förutsättningar att ge den rätta hemkänslan.

OM DEN MODERNA STICKTERAPIN

Denna något ovanliga medicinska nyårsbetraktelse hoppas vi inte skall utlösa vrede och harm hos dem, som närmast är ansvariga för "stickterapi". Slutet gott allting gott är signaturmelodin även här och författaren slutar sina respektlösa funderingar med att ädelmodigt "utbringa ett fyrfaldigt leve för injektionsnålen".

...grabbade människan tag i tungan och drog för kung och fosterland.

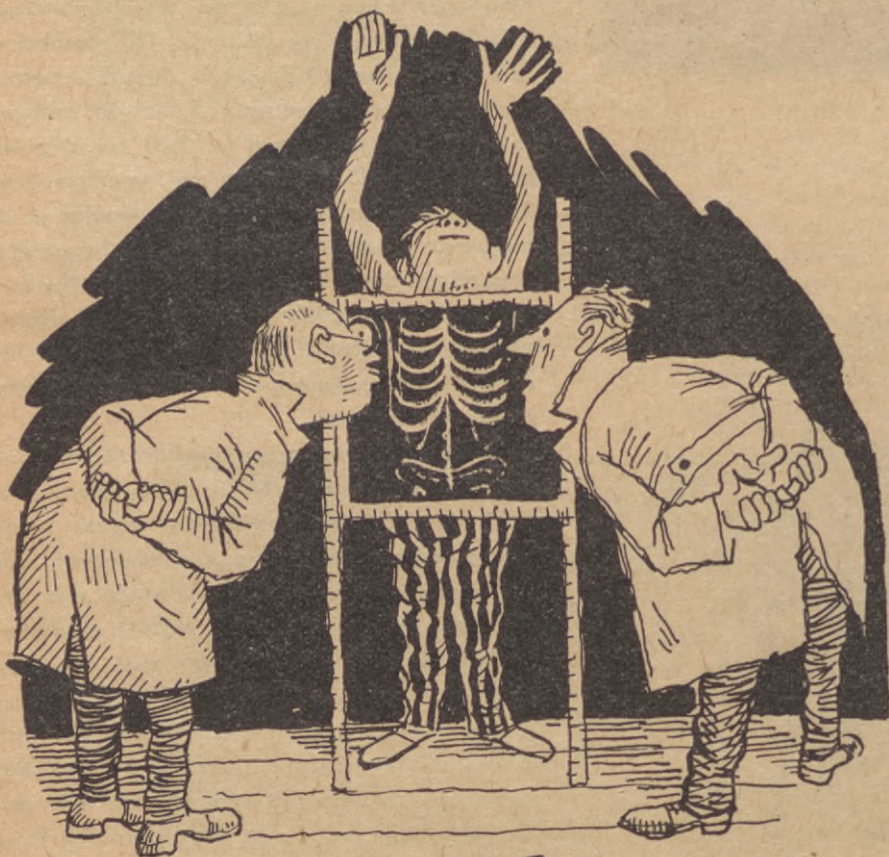
Det bar till så att jag blev bröstklen. Den som har sinne för ordvalörer inser genast att ordet bröstklen är sällsynt fint valt. Faktiskt kan det innebära allt från att vara en smula trött i ryggen till att läkaren på röntgenplåten tror sig ha fångat en av de fruktade fläckiga pantrar som så förbittrar livet för de upptäcksresanden som vimlar omkring i de sydliga djunglerna. I mitt fall var det någonting mitt emellan och knappt det. Helt följdriktigt inmanades jag emellertid på sjukhus och lades till sängs. Där låg jag och anade intet medan ett smärre demonstrationståg av välfödda och rödblommiga människor idogt passerade förbi sängen och mumlade namn och besynnerliga beteckningar. Dubbelpysare

och enkelpysare förekom det flera av, något högdagnare nämndes pneumolyser och plastiker och till sist, i förnäm avskildhet, en som undslapp sig något om pulmekтоми.

Så småningom kom jag underfund med att de mystiska beteckningarna klaggjorde vilken behandlingsform som användes på vederbörande. Men jag skulle inte va-

ra den lysande sociolog jag är om jag låtit min observation stanna vid detta. Tillika gjorde jag den kvalificerade vetenskapliga upptäckten att beteckningarna också klaggjorde vilken rang vederbörande hade som patient, en helt ny social skiktning alltså. Högst på skalan stod pulmektomierna, sedan kom lobektomierna, därpå åttabens- och fyrabensplastikerna. Pneumolyserna följde efter plastikerna, på dem kom bukgasarna, därefter dubbel- och enkelpysarna och sist självläkarna som snarast kan jämföras med kroppsarbetarna i den sociala skiktning som en allvis försyn har nedlagt i det vanliga samhället. Självt intog jag så småningom en föga hedrad plats bland pneumolyserna. Operationen fick ett alltför komplikationsfritt förlopp för att jag på allvar skulle kunna fånga någons öra vid de kvällsliga diskussionerna om våra behandlingsformer. Ett och annat irriterande fall spred ibland förvirring vid gränsdragningarna. En fyrabensplastik som mitt i alltihop fick blindtarmen borttagen gjorde ideliga anspråk på att få räknas till åttabensplastikerna men avvisades föraktfullt, och bukgasarna med nervning knodade hotfullt över sin låga rangplacering. Självt var jag flera dagar förbittrad på överläkaren som vid en föreläsning kallade pneumolysen för en tämligen riskfri historia och därmed skakade hela rangskalan.

Där låg jag som sagt och anade intet. Solen lyste skirt genom det första gröna penseldrag naturen dragit över björkarna. Fantomen, Stålmannen och Hopalong Cassidy låg på bordet och väntade på att bli beundrade (Hopalong hade trasslat in sig i 73 boskapstjuvar, en kollektivt skurkaktig indianstam samt en nattsvart bov till sheriff men expedierade alla med en fällkniv som han glömt i stövlskaftet). Allt tedde sig sålunda lovande då dörren öppnades och ett sött fruntimmer kvitterade att mottagningen väntade. Hade jag vetat att därmed inleddes en period dominerad av nålar i skiftande grovleksgrad som rändes in i kroppen på de mest oväntade ställen, skulle säkert mitt själslugn övergett mig och efterträtts av en utpräglad förskrämdhet. Så blev det emellertid. Knappt kommen innanför dörren till mottagningsrummet bad ett fruntimmer — hon såg heller inte illa ut och visade föga tecken till blodtörst — om min hand. En billig vitsare skulle här skjutit in någonting om skottår men den frestelsen avvisar jag omedelbart och föraktfullt. Jag gav henne handen, förtroendefullt och med ett fint leende spelade på läpparna. Innan jag hunnit fälla så mycket som ett ögonlock satt där i fingret en miniatyrharpun så blodet spru-

Brädebor

Nästa nummer i föreställningen blev en apparat i vilken man påstod sig kunna se mitt innanmäte.

Förvånar det någon att jag blev lätt uppskrämd inför denna period av stickande nålar i skiftande grovleksgrader?

tade. Vem vet om det inte var hullingar i den också. Förvånar det någon att jag blev lätt uppskrämd och övervägde att starta ett förebrående föredrag om följderna av misshandel så att blodvite uppstår. Föredraget hann emellertid inte påbörjas förrän kvinnan beordrade mig att sträcka ut armen och knyta näven. Eftersom det var just detta som jag tänkte skulle åtfölja det förebrående föredraget villfor jag omedelbart hennes begäran. Det skulle jag aldrig ha gjort. Innan jag hunnit fälla det andra ögonlocket, satt ett spjut, förmodligen lånat från någon närliggande idrottsplats, i armvecket och skälvde. Jag övervägde nu att skärpa föreställningarna till att gälla misshandel varav framtida men kan komma. Men återigen blev jag avbruten. Den här gången av en lång, vitklädd individ som fått för sig att han skulle ränna en fint flammig träalur genom bröstet på mig. Triumferande visste jag att han skulle misslyckas. Visst är jag platt som en nymanglad linneduk över bröstet men det är segt virke i oss hälsingar. När han misslyckades med genomträgningsförsöket sa han i stället "hosta". Som om jag skulle kunnat låta bli. Med den kraft han lade bakom björkluren skulle han fått ett grovdimensionerat cementrör att stönhosta. Men det där var inte det enda sättet som karlen avvek från ett normalbeteende på. Plötsligt tittade han mig stint i ögonen och sa: "Har ni alltid haft så där utstående ögon?". Inför detta hädiska tilltal darrade hela min inre gestalt som en lingtonrensare.

Självfallet startade jag omedelbart funderingar om att hitta något verkligt dräpande svar på detta ohemula angrepp. Innan jag hittat något fick jag opåräknad hjälp från den vitklädde. "Räck ut tungan" sade han plötsligt. Sällan har jag funnit en lipning så på sin plats som

här, trots att jag inte praktiserat denna form för visat förakt sedan barnsben. Men ack, vad glädjen blev kortvarig. Innan jag fått ur mig de välbekanta långdragna ljuden ö-öö som ju fördubblar effekten av en lipning, grabbade människan tag i tungan och drog för kung och fosterland. Är det att förvåna sig över att jag fann umgängessederna på denna mottagning för definitivt orimliga. Som den objektiva människa jag är försökte jag dock finna förklaringar även till den sista utvecklingsfasen. Sannolikt, sade jag mig, ser vi här ett fall av själavandring med reminiscenser. Troligen har mannen i en tidigare tillvaro varit förste tungavryckare hos någon österländsk pascha med många fiender. Och i mitt stilla sinne sände jag en sen gratulation till paschan för hans övermåttan skickliga tjänare. Även den här gången segrade min hälsingska envishet. När jag kände hälfötterna passera knävecken på grund av draget gav Förste Tungavryckaren upp och jag sände en tacksamhetens tanke till min tungas härdighet som fört oss till en ny seger. Seansen avslutades med att den vitklädde belåtet skrockade: "Det finns ingen tbc där inte".

Men föreställningen hade fler nummer. Nästa blev ett tillplattningsnummer i en apparat i vilken man påstod sig kunna

se mitt innanmäte. Resultatet av blicken i mitt inre blev ett hm-ande om exudat, vad det nu kan vara för någonting. Och följden av hm-andet blev att jag fick sträcka armarna över huvudet ungefär som en förtvivlat bönfällande muselman när han upptäcker sig ha ätit svinkött. Den här gången rände man munstycket till brandspruta eller vad det nu var mellan revbenen på mig. Då resignerade jag. Här måste tvångstankar vara med i spelet blev slutreflexionen. De vitklädda människorna var besatta av den fixa idén att deras medmänniskor existerade utslutande för att stickas. Mot tvångstankar hjälper som bekant intet förnuftsmässigt resonemang. Raskt stoppade jag undan mina nu färdigformulerade förebråelseanföranden och inväntade fatalistiskt fortsättningen. I snabb följd kom en nål under armhålan och en nere i trakten av skinkan. Förunderligt nog fick vadorna och tårna vara i fred men sannolikt berodde detta på rena förbiseendet.

Av mitt aningslösa självlugn återstod inte mycket. Faktiskt kunde jag för mitt inre öga se det springa för brinnande livet mot en hägrande skogsrandens skydd. Förskrämdheten överföll mig med de mest illasinnade spasmer som kom mig att utföra de underligaste krumsprång och pi-
(Forts. å sid. 23.)

På en rullstol forslades de sorgliga själsresterna av en fordom levnadsglad yngling tillbaka till sal nio.

SÖNDAGSMÅLAREN

En saga av Gösta Kriland

Nu ska ni få höra om en som hette Gustaf, Gustaf med f. Han hade läst en bok om söndagsmålare på amerikanska för det kunde Gustaf. Den hette: "Dom har lärt sej det alledeles på egen hand".

Det passade Gustaf fin-fint för han gillade inte skolor någe vidare och den här boken handlade om en massa gubbar och tanter som hade fått tag på penslar och färger och så hade dom bara börjat måla.

Varför dom kallades för söndagsmålare förstod inte Gustaf riktigt men man kunde ju gissa att dom alltid målade på söndagarna. Och det måste ju vara finare än att vara vardagsmålare. Och så skaffade Gustaf också penslar och färger och sen tryckte han ett visitkort som det stod Gustaf, Gustaf med f på, Söndagsmålare.

Men det är ju klart att ska man måla på söndagarna så måste man vara klädd därefter. Det här blir dyrbart! tänkte

Ska man vara söndagsmålare måste man vara klädd därefter. Gustaf satte på sej rosett, jackett, hög hatt och sin rutiga pantalong.

"Vem är den där, som sätter 'Kri' i kanten på teckningarna och trassar ihop så många tjugiga streck och krumelurer"? frågade oss en Status-läsare. Vi förmodar att denne litet respektlöse frågare inte är ensam om att undra. Därför ha i nu beslutat att avslöja lite grann omkring konstnären Gösta Kriland. Utan att ge oss in på matematiska utsvävningar kan sägas, att han är den, som flitigast medarbetat i Status under de sista åren.

Kriland är född i Gästrikland, i Forsbacka, år 1917 och kom till Stockholm någon gång på 40-talet. Har genomgått konstfackskolan och deltagit i flera konstutställningar samt verkat som pedagog i tecknarfacket, bl. a. inom kursverksamheten vid Stockholms högskola. Kort uttryckt tillhör Kriland den skola av unga tecknare, som söker bryta de gamla mönstren och finna nya uttrycksformer och idéer. Denna djärvhet och experimentlusta finner man kanske främst i tidningen Folket i Bild. Han är en god representant för den grupp av unga tecknare, som sökt höja tidningstecknandet på ett högre konstnärligt plan och när den storvärtte konstnären dyker upp på redaktionen är det alltid lika spännande att se vad som döljer sig i hans portfölj. Därtill medför han alldeles gratis en nypa gott humör som friskar upp redaktionsatmosfären när han kommer, vilket vi hoppas att denna egenhändigt skrivna saga jämte teckningarna bäst avslöjar för läsarna.

Gustaf och så handlade han in en rosett, en jackett, en kravatt, en hög hatt, rutig pantalong, allt på en gång.

Nu gäller det bara att vänta på söndan och sen hitta någonting att måla av, tänkte Gustaf. Så gick måndan, tisdan, onsdan, torsdan, fredan och lördan. På SÖNDAN satte Gustaf på sej rosetten, jacketten, kravatten, den höga hatten och

sin rutiga pantalong, allt på en gång och så stoppa han på sej visitkortet förstas.

— Ja, då är det bara att sätta igång! sa Gustaf belåtet.

Gustaf hade en katt, som hette Professorn. Han hade inte läst nån bok på amerikanska, men var ganska klyftig ändå.

— Har du hittat nått motiv då? sa Professorn och slickade i sej en tub zinkvitt för det såg precis ut som tjock gräde.

— Motiv! sa Gustaf förnärmat. Jag har ju ett STATIV!

— Motiv, sa Professorn högdraget, är nånting som man målar av, det måste alla målare ha, till och med om söndagarna. Jag skulle nog föreslå en röd stuga med vita gavlar, tre björkar och fyra höns. Och så en sjö förstas. (Professorn visste han hur det skulle vara, för han gick ofta och tittade i ramaffärernas skyltfönster.)

— Jaha, då letar vi väl rätt på det då! sa Gustaf.

Och så gick dom.

Gustaf släpade på alla sina färger och penslar, paletter och dukar och massor av andra grejor. Och sist gick Professorn och hade "Dom har lärt sej det alledeles på egen hand" i mun.

Sen åkte dom spårvagn härs och tvärs och lite till och sen försökte dom med buss men dom hittade inte någon stuga med tre björkar och fyra höns. Utom en som var gul, men den dög ju inte.

Gustaf satte sej ned och pustade.

— Det här blir fint! sa Professorn, det är bara att ändra färgen på stugan så passar den precis. Hönsen och björkarna finns ju i alla fall.

Gustaf smög sej på stugan med den största penseln i den ena handen och en tub cinnoberrött i den andra. Han började från grunden. Men snart var den tuben slut.

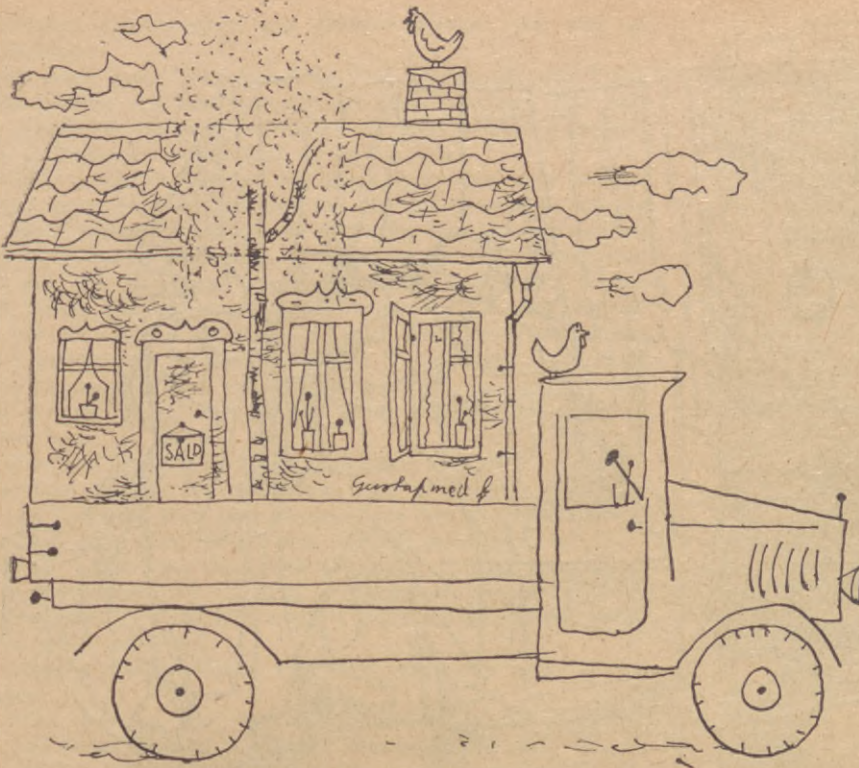
Gustaf hade en katt, som hette Professorn och den målade ihop ett plakat som det stod "KONSTUTSTÄLLNING" på.

ruetter på golvet. Troligen skulle jag varit rena fyndet för ett folkdansarlag från Nya Guinea. På en rullstol forslades de sorgliga själsresterna av en fordon levnadsglad om än en smula bröstklen yngling tillbaka till sal nio.

Nu har mitt bortskrämda själslugn frivilligt återvänt från skogsbrynet igen och återtagit sin naturliga plats. Jag har förlikat mig vid stickterapin och tar tillbaka det där om tvångstankar. Den vitklädda och spjutförsedda befolkningen på mottagningen visade sig nämligen sedermera vara mycket hyggliga människor med en förbluffande yrkesskicklighet som så långt det går botade mina bröstbesvär. Vem vet om jag inte en vacker dag skickar min inre gestalt till det skogsbryn där själslugnet kastade sig in för att på denna remarkabla plats utbringa ett fyrfaldigt leve för injektionsnålen.

Tecknare: Nils Brädefors.

Och så lastade konsthandlaren stugan på bilen...

— Rött, mera rött häråt! skrek han åt Professorn.

Men se nu fanns det inte mera cinnoberrött. Professorn letade i skrinet och så hittade han en tub som det stod engelskt rött på. Och Gustaf målade vidare. Det var inte alldeles samma färg men på håll skulle det inte märkas.

När alla röda färger var slut så hade dom bara hunnit halvvägs. Men nu var Gustaf riktigt i tagen. Han kunde för sitt liv inte sluta.

Professorn langade tuber i ett och Gus-

taf bara målade. Rätt som det var var alla tuberna slut, men då var också huset färdigmålat.

— Inte så illa, sa Professorn och tog två steg tillbaka och kisade mot huset för han hade en gång varit på en utställning och när det gällde konst kunde han verkligen uppföra sej.

— Nu ska det bara torka! sa Gustaf och skrev i högra hörnet "Gustaf med f, 1952".

Och så satte dom sej ner och väntade.

— Jag vet! sa Professorn och målade

ihop ett plakat som det stod KONSTUTSTÄLLNING på. Så stod det också: Den berömda söndagsmålaren Gustaf med f utställer sitt mästerverk "Röd stuga".

Professorn gick själv omkring med plakatet på magen på vägen. Det kom en massa folk. Alla förundrade sej och till sist kom det en konsthandlare med bil.

Han köpte bums konstverket och Gustaf hängde genast en såldlapp på dörren. Och så lastade konsthandlaren stugan på bilen, högg ner björkarna och gav hönsen mat.

När bilen satte igång stack Efraim, som bött 70 år i stugan ut huvudet genom takfönstret och sa:

Kuckeliku! Äntligen får man komma till stan! Tecknare: Författaren.

PELAGEJA (Forts. fr. sid. 17.)

Svante sitter upp i sängen. Han har fått ta av sej örönbindeln. Rullgardinen är helt uppdragen nu, men det är en mörk dag ute med snö i luften, så det är ganska skumt i rummet ändå. Gipsängeln på byrån tittar med högtidligt allvar på Monica, borta vid dörren hänger tant Linders städrock och hatt, det ser ut som om hon själv stod därnere i skumrasket och pustade mot kakelugnskanten.

"Var har du henne?" — Svante är het av iver. Han skrattar och räcker händerna mot Monica.

Hör stannar mitt på golvet. Utan att titta på Svante säger hon: "Pelageja finns inte."

Gipsängeln kubar vingarna över byråns hårnålar och vaddtussar. Det ser ut som om den lyssnade. Den kanske inte hört ordentligt.

"Pelageja finns inte", upprepar Monica för säkerhets skull. Svante ser lika glad ut. Det är konstigt, att inte han heller förstår.

"Hör du inte? Hon har aldrig funnits."

Ett ögonblick far en skugga över det trubbiga pojkansiktet. Så kniper han ihop ögonen och stirrar ner på golvet.

"Åsch, jag ser henne ju... Hon är hos mej, hon vill ha mjölk. Gå och hämta ett fat i skåpet."

Monica står trumpen kvar. Svante stryker med nävarna över täcket. Ett tomt, blankslitet täcke. Han böjer sej över någonting. Han både ser och hör.

"Jag vart nästan rädd", mumlar han. "Jag trodde du inte hade henne med i dag."

Motvilligt går Monica efter ett fat och ställer det på det tomma täcket.

"Jo, nu dricker hon", säger Svante. "Och nu är hon borta vid skåpdörren igen... Ser du... Nu leker hon med Peter Kask."

Svante lutar sej fnittrande över sängkanten. Tennsoldaten Peter Kask står uppsträckt i stram giv akt i sin pappask. Det är mörka skuggor därinne i lekvrån. Fransarna darrar, röda, vita, gula, blå... All världens färger. Allt vad man önskar sej. Tant Linder har kommit tillbaka och slamrar med disken därute i köket. Men dörren är stängd mellan henne och barnen.

Härinne är tyst och fullt av ljusblänk.

Då kommer Pelageja.

Hon smyger ut ur skuggor och fransar. Hon kullrar runt efter sin svans i lekskåpets dunkla gömmen. Nu flänger hon efter Peter Kask...

"Och nu peta hon till Buller-Maja. Och nu stälpte hon mjölk-kanna... Ser du, ser du." Tecknare: Åke Eriksson.

En gåva från urmakarens

Då han springer över gården med de ännu varma bröden, två fina och ett grovt, på armen, öppnar urmakarens fru fönstret och ropar åt honom att han skall komma inom när han kommer tillbaka.

— Jaha, ropar han till svar och fortsätter utan att minska farten in genom porten och uppför de fyra trapporna till Karlssons som skall ha brödet han bär på armen. Medan han springer upp för trapporna funderar han över vad urmakarens fru vill honom för något. Kanske har hon märkt att hon glömt köpa skorpor till eftermiddagskaffet. Eller lämnade han kanske för lite växelpengar tillbaka. Eller kanske franskan hon köpte inte var färsk för i dag.

Innan han trycker ner ringklocksknappen över dörrskylten, som inte är något annat än ett smutsigt visitkort, sveper han det tunna vita silkespappret ordentligt om bröden som brödutköraren sagt att han skall göra. En unken doft som av ruten lök slår emot honom när fru Karlsson öppnar dörren. Han lämnar fram bröden och pengarna tillbaka och hela tiden försöker han att låta bli att se in i hennes ansikte där ett stort ärr går från ena örat ner mot munnen. Han vet att hon aldrig går utanför sitt rum och kök för sitt ansiktets skull. Han tycker att det gör ont nånstans inne i honom när han är tvungen att se in i hennes ansikte. När hon tagit emot bröden vänder han sig om och springer ner för trapporna. Han tänker på att fru Karlsson alltid annars om fredagarna brukar ge tjugofem öre i dricks. Och på att det alltid brukar lukta lök i köket hos judarna ute vid skrotupplaget.

Han tar köksdörren in till urmakarens. Knackar på innerdörren ett par gånger och hör urmakarens fru ropa långt inneifrån att han skall stiga på. Han går genom köket, där han

tycker att det luktar gas, och kommer in i rummet där både urmakaren och urmakarens fru står och väntar på honom. Och ser så underligt hemlighetsfulla ut, tycker han. Urmakaren är alldeles skallig och har tjocka hornbågade glasögon som nästan kommer honom att likna en gammal uggla. En snäll gammal uggla, tycker han. Och urmakarens fru är liten, knappt större än en flicka. Hon har hårknut i nacken och långt randigt förkläde i vackra färger och är en snäll liten karamellgumma som alltid har något gott att sticka till honom när han kommer in med brödet.

De står där båda två och ser hemlighetsfulla ut.

Vill du ta av dig jackan, säger urmakarens fru, då han kommer in i rummet.

Valter förstår inte riktigt det här, och han tittar på urmakaren som står där och suger på sin pipa och på urmakarens fru som står där och myser som vore hon en kycklingmamma med ett helt tjog gulduniga ungar innanför det randiga förklädet, medan han tar av sig den av fett och mjöldamm inpyrda lumberjackan.

— Så ska du prova den här, säger urmakarens fru och tar fram en grön kavaj, eller en blazer är det, en nästan ny blazer som hon haft liggande på en stol bakom ryggen.

Valter stirrar på den gröna, den nästan nya blazern, som hon håller upp framför honom och han känner sig med ens alldeles fuktvarm över kroppen, varm om öronspetsarna och svettig i hårfästet. Hon håller upp den framför honom och han behöver bara vända på sig och sticka i armarna och så lyfter hon lite i kragen och så sitter den nya blazern på honom.

— O, tänk så den sitter, sitter som gjuten precis, som vore den sydd på beställning, lite stor kanske men de e bara å växa

i, skrockar urmakarefrun och svänger honom runt som en skyltdocka.

Han måste bort i spegeln och se. Och han ser sig själv i den gröna blazern och han har plötsligt blivit axelbred. Han står och stirrar på sig och han tycker att hans ansikte lyser rött som en fullmogen tomat mot det gröna tyget.

— Den e nästan alldeles ny. Evert hade den bara ett par gånger innan han drunkna och sen har den hängt här och jag har tänkt många gånger att du skulle ha den. Du kommer väl ihåg Evert, pojken vår. Det är snart tre år sen nu han gick bort och den har hängt här i garderoben hela tiden. Vi har talat många gånger om att du skulle ha den och så i dag när jag var ute såg jag att nästan all snön hade smält på gatorna och i parken och att skatorna redan börjat bygga i päronträt borta på apoteksgården och då tänkte jag att nu e våren kommen och nu skall Valter få den gröna blazern som hänger i garderoben.

Valter vet inte alls vad han skall säga. Han tittar på urmakaren som står där vid bordet och suger på sin pipa. Han känner sig fuktvarm över hela kroppen och han vet inte alls vad han skall säga. Men så går han bort till urmakaren och tar i hand och bockar och säger tack så mycke. Ach sen samma sak till urmakarefrun. Än en gång snurrar hon honom runt och synar honom från alla håll, nyper i tyget och provar om knapparna sitter ordentligt.

— Den e nästan alldeles ny. Evert hade den bara ett par gånger.

— Sen drunkna han, flyger det genom huvudet på Valter och han tar av sig den nya blazern och tackar en gång till.

— Vi har tänkt länge att du skulle ha den och så i dag när jag var ute kände jag att nu var våren äntligen kommen, och när jag kom hem sa jag till Hjalmar att i dag skall Valter ha blazern.

Valter tar på sig den mjöldammiga lumberjackan och urmakarens fru tar den gröna blazern och säger att hon skall slå in den i ett paket så kan han komma inom och hämta den när han far från jobbet i kväll.

— Jaha, säger Valter och tar i hand och tackar en gång till och han hör hur godmodigt, ja nästan snällt det snörvlar i urmakarens pipa.

— Evert, vår son hade den så lite, den e nästan alldeles ny, säger urmakarens fru.

När han kommer ut på gatan har Svensson redan kört iväg med brödbilen och han ökar takten och springer bort mot nästa tvärgata. Han tänker på den gröna, den nästan nya blazern och på honom som drunkna och på urmakaren som liknar en snäll gammal uggle.

Svensson har redan klarat av kunderna här också. Han sitter i bilen och väntar.

— Det var en j—la tid du tar, tycker han då Valter kommer.

Men Valter försöker förklara. Han talar om alltsammans. Om urmakaren och urmakarefrun och den gröna blazern och honom som drunkna för tre år sedan.

Jo, brödutköraren kommer ihåg. Det var en tråkig historia det där. Han kantra med kanot uppe vid gamla tegelbruket och sen dröjde det flera månader innan dom hitta honom. Han hade följt med strömmen ända ner till garveriet och mitt på sommaren var det och dom som hitta honom sa att det var svårt att se. Svensson sitter tyst och kommer ihåg. Innan det där hände brukade han och urmakaren suppa ihop ibland. Förr när urmakaren var med i idrottsföreningen och dom ordna idrottsfester och sånt. Men sen sonen drunkna vart han nykterist urmakaren.

*

När Valter cyklar hem från jobbet på kvällen tar han inom urmakarens och hämtar paketet med blazern.

— Det var tur att den passa så precis. Och att den ändå duger att växa i. Och nästan alldeles ny e den. Evert hade den bara ett par gånger, säger urmakarefrun.

— Och sen drunkna han och låg halva sommaren i det smut-

Hans armar famlar i luften, som om han stod där med en dimfigur...

siga gröna åvattnet, tänker Valter och tackar, tar i hand en gång till. Det snörvlar fortfarande i urmakarens pipa, snörvlar adjö tycker Valter när han bockar sig ute på kökstrappen med paketet under armen.

När han kommer ut på gården ser han genom köksfönstret hur de båda två står där inne och ser efter honom. De ser belättna ut, ser snälla och belättna ut, och han bockar igen till dem och sen vänder han sig om och springer ut genom porten och kastar sig upp på cykeln och trampar därifrån det fortaste han förmår. Han känner sig fuktvarm om hela kroppen och han vet att han är röd som en fullmogen tomat i ansiktet. Under armen har han det bruna paketet. Då han kommer fram till stadsporten stannar han, spänner fast paketet på pakethållaren, tänder en cigarett och står kvar och röker tills han känner att han börjar bli lugn och sval igen. Då sätter han sig upp på cykeln och viker in på den väg som han har fem kilometer tills han är hemma.

Därhemma hinner han knappt inom köksdörren förrän småsystkonen stormar mot honom och vill se vad han har i paketet. Hushållerskan, som hört honom komma ropar inneifrån verandan som är hennes rum, att maten står på spisen så han kan själv ta om han vill ha. Men så hör hon nåt om paketet och kommer och ställer sig i sängkammardörren och vill se.

Då tar han fram den gröna blazern, tar den på sig och ställer sig mitt på köksgolvet. Hushållerskan nyper i tyget och säger att det är bra kvalité. Att det är starkt och bra. Att den sitter bra och ändå duger att växa i. Att den är snygg. Sedan tar hon fram köttbullarna med såsen som nästan torkat in sedan de andra åt och sätter fyr på primusköket och värmer dom. Hennes bara fötter släpar lite slött mot korkmattan då hon rör sig.

Valter hänger in blazern i sängkammaren. Han tänker ta den på sig igen när han går ner på bio i kväll. Han undrar över vad de andra grabbarna ska säga om den. Så tänker han på Berit. Han tänker att han kanske skulle våga höra med henne om hon vill följa med. Hon skulle nog följa med nu när han har en så snygg grön blazer.

Han tvättar sig hastigt och sätter sig sedan och äter av den uppvärmda maten. När han har ätit byter han om. Vattenkammaren sig och tar till sist på sig den nya blazern.

Just innan han skall gå kommer fadern in. Småsyskonen har varit ute och hämtat honom i trädgården där han håller på att spruta fruktträden. Han är vit i ansiktet och om händerna av kalk och måste först bort i vasken och tvätta sig. Sedan kommer han fram, nyper i tyget, snurrar runt med honom, synar honom från alla håll, och säger till sist att den är bra.

Valter talar om urmakarns. Om urmakarefrun som är liten och har knut i nacken och om urmakaren som liknar en gammal snäll uggle och som har en pipa som det ständigt snörvlar i. Men om sonen som drunkna säger han inget.

Innan han går ut säger fadern att det är nästan svinaktigt att gå med en så grann rock en vardagskväll.

— Det är bara i kväll som jag vill prova den, säger Valter.

Det börjar skymma så smått när han går gatan ner mot biografen. Han går och tänker på honom som hade den gröna blazern sist. På honom som nästan inte alls hann använda den något förrän det där hände. Undrar hur det egentligen känns när man bara sjunker neråt, när man står med vatten runt omkring sig och försöker klänga sig uppåt med armar och ben men ändå bara sjunker och sjunker. När luften tar slut och vattnet rinner in genom näsa och mun och ner i lungorna. En del säger att man hör som musik. Men det är väl ingen som riktigt vet.

Han ryser till. Det är kusligt att tänka på såna saker. Kusligt så här i skymningen när mörkret redan ligger och lurar under buskar och träd runtomkring en och man går i en sån här grön blazer och vet alltsammans.

Borta vid kaféet står några och hänger över sina cyklar och längre bort utanför biografen står en hel klunga och där är kanske Berit också. Han kan bara se dom som dimmiga gestalter borta i halvmörkret men han rycker ändå upp sig och börjar vissla på West End Blues, ty ingen skall märka att hans gröna, nästan nya blazer tillhört en som drunkna och låg i det smutsiga gröna åvattnet så länge att nästan ingenting var kvar då man hittade honom nere vid garveriet.

Då han kommer fram till biografen hälsar han på grabbarna som hänger utanför entrén och han ser hur deras ögon suger sig fast vid den gröna blazern och han inbillar sig att det ligger både beundran och avund i deras blickar. Han väntar sig nästan att de skall fråga ut honom om den, fråga vad han köpt den, om den varit dyr, varifrån han fått pengar, men de frågar honom varken om det ena eller det andra utan är snart inne i det avbrutna fotbollssnacket igen. Han står kvar en stund och hör hur Jompa, centern i B-laget, talar om sista matchen. Egentligen äcklas han av Jompas självbelåtna skravel men han står ändå kvar därför att han härifrån så fint kan se Berit när hon kommer och därför att han nu har bestämt sig för att fråga om han får bjuda henne i kväll.

Han kan inte se henne bland de andra tjejerna som i en fnittrande klunga står på andra sidan trappan och det är han glad åt. Han skulle ändå inte våga gå dit fram och fråga så att de andra hörde det. Kanske kommer hon inte alls i kväll? Ännu fattas det förstås tjugo minuter tills föreställningen skall börja. Bäst vore kanske att gå upp på hennes gata och vänta på henne där. Då skulle hon också se att han gjort det särskilt för hennes skull. Att han stod där och väntade på henne i sin nya gröna blazer. Då skulle han säkert få bjuda henne och efteråt skulle de gå ner på kaféet och alla skulle se att han och hon gick tillsammans och på väg hem skulle de ta vägen genom parken där mörkret låg tungt mellan de få lyktorna och inga nyfikna ögon kunde följa dem.

Han tittar på klockan och med ett hastigt beslut gör han sig loss ur klungan och går så lugnt och säkert han kan bort mot hennes gata. Han vet att han har alla de andras ögon i ryggen och detta gör honom på ett underligt sammansatt sätt orolig men också sviktig i stegen. Han skall stå utanför hennes port och vänta och om hon inte kommer skall han vissla de där två korta signalerna de hade förr då de ännu lekte brännboll på grusplanen bakom gamla skolan om kvällarna.

Han hinner inte ända fram till hennes port förrän han ser henne komma ut ur den. Då han hör henne komma mot sig stannar han och börjar fumla i fickan efter en cigarett. Han känner hur blodet skjuter upp i ansiktet och då han står böjd över tändstickans lilla hoppande låga tänker han över vad han skall säga henne.

— Nämen hej. E de du som står här, säger hon och låter väldigt förvånad, som om hon inte sett honom förrän hon just skulle gå förbi.

— Hade mina krokar åt det här hållet. Tänkte sticka på bio.

Han hör hur krystat det låter, känner pulsen vid tinningarna dunka och drar på cigaretten så att glöden med små hastiga knyck hoppar närmare den hopknipna munnen. Han vet inte hur han någonsin skall kunna fråga henne om han får bjuda i kväll.

— Bäst att vi snor oss om hörnet, den börjar snart, säger hon och de går sida vid sida ner mot biografen.

Då de kommer under den närmaste lyktan griper hon honom plötsligt i armen och svänger honom upp i ljuset.

— O gud Valter vilken tjusig blazer.

— Tycker du, säger han och känner hur den beundran som ligger i hennes röst åter gör honom lugn och säker. Han tycker att bröstet spänns och att han med en gång fyller ut den annars lite säckigt för stora blazern. Han vet att just nu är rätta stunden att fråga om han får bjuda i kväll. Med en knyckigt impulsiv rörelse tar han tag i hennes axlar och hon ser sig hastigt om innan hon lägger sitt huvud mot hans bröst på samma sätt som hon i hundratals filmer sett hjältinnan göra.

Just som han skall viska i hennes öra att han stått här och väntat på henne för att de skulle få sällskap i kväll, gör hon sig så hastigt loss från honom att hans armar ett ögonblick kommer att hänga kvar i luften som stod han där och fannade en dimmfigur.

— Den e ju inte ny. Stinker om den av gammal naftalin lång väg.

Det bränner till över hans ansikte då han böjer huvudet och känner den inpyrda naftalindoften från urmakarens garderob slå emot sig. Han letar förtvivlat efter tankar som han kan låta bli till förklarande ord men hans huvud känns som ett urblåst skal. Han försöker säga något men kan inte röra tungan vilken hennes ord som en vass nål stuckit fast i gommen.

Då han ser henne leende framför sig känner han som en hastig smärta hela sin fattigheds förnedring. Han ser överlägsenhet och hån i hennes blickar. Hur skall hon någonsin kunna förstå honom om han berättar som det verkligen är. Med en smärtsam och djup förvissning vet han att inget längre är som det var för bara ett år sedan då de ännu lekte brännboll på grusplanen bakom skolan om kvällarna. Mellan hennes värld och hans har en klyfta öppnat sig över vilken de aldrig mer helt skall kunna mötas.

I ett plötsligt och förtvivlat begär att skada och smutsa ner det överlägset och leende oberörda han ser hos henne som står framför honom griper han tag om hennes arm, kramar den så hårt att han känner skinnet strama över knogarna medan han skriker ut allt han vet om Evert som låg i det smutsiga vattnet nere vid garveriet hela sommaren tills hans kropp svällde upp till en formlös, oigenkännlig massa.

Han ser hennes ögon vidgas av avsky och skräck och han känner hur hon med ett ryck gör sig loss och hör hur hon springer gatan ner mot biografen innan han själv hulkande av förlösande gråt smyger in i sidogatans barmhärtiga mörker.

Tecknare: E. Lindbäck.

A.-B. Bleckvarufabriken

Malmö

Ledande fabrik för tillverkning av
BLECKEMBALLAGE

MED OCH UTAN LITOGRAFISKT TRYCK

god mat gott kaffe

på de åtta
Solidar-restaurangerna

PILGÅRDEN
SÖDERGATAN 5
BERGSGATAN 20
FOLKETS HUS
M. F. F.-STADION
TEMPERANCE
DROTTNINGTORGET 10
MALMGÅRDEN

de båda sistnämnda
äro själuserveringar

Solidar

Rörtekniska Byrån A.-B.

A. Nyström, V. B:son Roxman
T. Ericson, A. Thingwall.

N. Mälarstrand 24 — STOCKHOLM
Tel. 52 44 44, 52 44 45

Konsulterande ingenjörfirma för värme-, ventilations-
och sanitetstekniska anläggningar.

En vacker **TAPET**

ger stil och färg
åt rumsinteriören
Låt oss stå Eder till tjänst
vid val av tapeter
Provkarta hemsändes

REGLANDS

Gust. Ad. Torg 45, Malmö. Tel. 296 00, 296 08

NILS PERSSONS DAMKONFEKTION

TELEFON 1892

ESLÖV

1000 Affärskuvert 10 kr.

Blyertspennor Amer ced. pr gross . . . 10:—
Genomslagspost A⁴ pr 1000 st. 7: 50
Läderportfölj, 2 läs . . . . . 15:—

Kontorsartiklar till LÄGSTA priser.

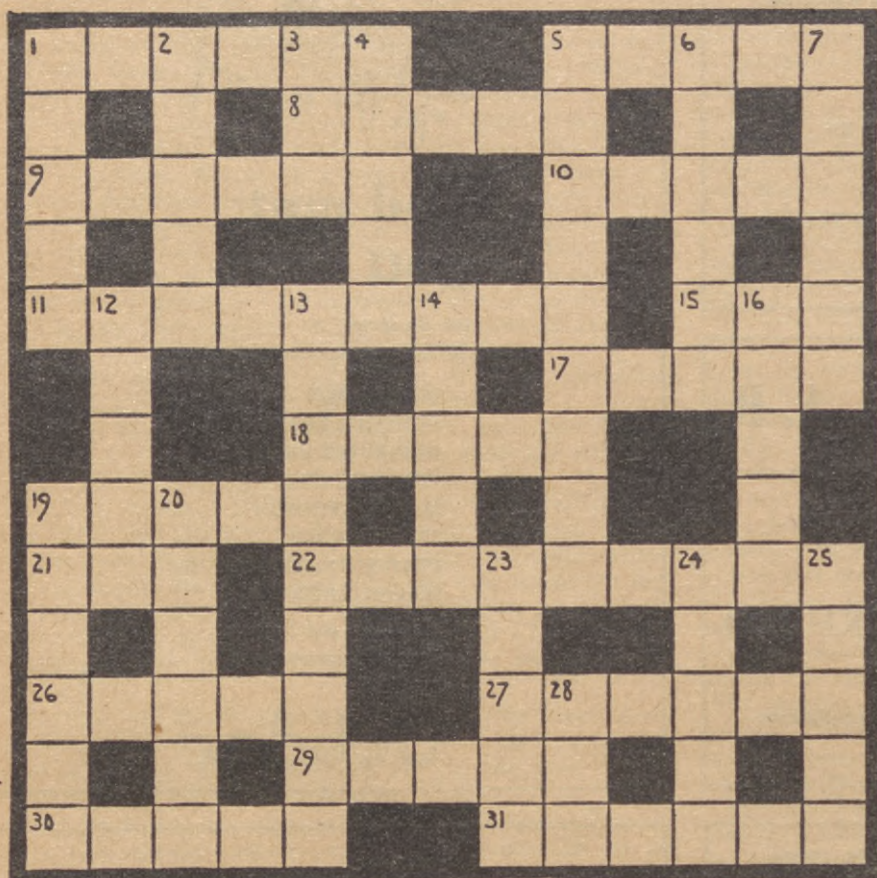
KONTORSLAGRET

G:la Brog. 36 - Stockholm - Tel. 20 64 58

ALMOVISTS
Järnaffär - Sportaffär
Tel. 229 OSKARSHAMN Tel. 257

KORSORD nr 1

VÅGRÅTA ORD

1. Ett nöje som har sin speciella doft. (6)
5. Kommer man inte ut med dem, kommer man in. (5)
8. "De kalla vattnens krokodil." (5)
9. Heat. (6)
10. En klyftig bildning. (5)
11. Nytt från Tidningarnas Telegrambyrå. (9)
15. Var den fredlöse förklarad i. (3)
17. Svenskt eldvatten. (5)
18. Tjock som en —, säger man. Och hur äro de magra? (5)
19. Halva namnet på en dag i april. (5)
21. Skrev Karlfeldt till snickaren Krylbom. (3)
22. När hissen strejkar. (9)
26. Kan man få se på, om man retar polisen. (5)
27. En av världslitteraturens mest uppstyltade älskare. (6)
29. Sådant frimärke är samlarens stolthet. (5)
30. Bås och böen. (5)
31. Lathund. (6)

LODRÅTA ORD

1. Gör ridande polis i värsta fall. (5)
2. Vi trivs nog bäst med en demokratisk. (5)

3. Konverter. (3)

4. Varje julafton höjdes Maglestenen i närheten av Trolle-Ljungby på guldspelare, och därinne under stenen förlustade trollen sig med dryckjom och upptåg. (5)
5. Torde få anses som en klipsk karl. (9)
6. Sporre till att åstadkomma det bästa möjliga. (6)
7. Ett äpple med tjockt skal. (6)
12. Om kriget kommer... (5)
13. Ofta från en stormakt till en småstat. (9)
14. Före. (5)

June-Munktell Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897

16. Ser prosaisk ut men har en inre glöd. (5)
19. Chopin. (6)
20. Vem har sagt att kvinnans bröst är svarvat på hjul som rullar? (6)
23. Låter norskan i svenskan öron. (5)
24. Växer i Mexico. (5)
25. Antagonister emellan. (5)
28. Har varje kropp. (3)

Lösning till korsord nr 10.

Vågrätt: 1. Vinglam. 5. Lokus. 8. Ägo. 9. Manskön. 10. Vivör. 11. Dra. 13. Initiativ. 15. Driftskapital. 18. Plättjärn. 19. Kal. 21. Sovra. 23. Avrådan. 24. Vår. 25. Herde. 26. Eldsken.

Lodrätt: 1. Vemod. 2. Nunna. 3. Likrik-tat. 4. Människoötare. 5. Lov. 6. Kavitet. 7. Skrävel. 12. Rör. 14. Imponerad. 15. Depesch. 16. Inälvor. 17. Aga. 19. Kodak. 20. Lenin. 22. Ave.

Pristagare: 1:a pris kr. 10:—, Nils Larsson, Fack 47, Askeröd, 2:a pris kr. 5:—, Inga Malmberg, Posthusg. 10 B, Norrtälje.

Lösning till korsord nr 11.

Vågrätt: 1. Rödbrusig. 6. Sej. 8. Smart. 9. Apparat. 10. Kanalje. 12. Aktie. 13. Otal. 15. Lasarettspark. 18. Allo. 19. Skräll. 21. Ömfotad. 23. Upplaga. 24. Ränta. 26. Ave. 27. Evenemang.

Lodrätt: 1. Ros. 2. Diagnos. 3. Rotel. 4. Stafettlöpare. 5. Gaphals. 6. Sprit. 7. Jättesked. 10. Kalaskula. 11. Joel. 14. Atom. 16. Rallare. 17. Antända. 20. Rupie. 22. Furie. 25. Agg.

Pristagare: 1:a pris kr. 10:—, Elly Persson, Liljatorp, Arrie, 2:a pris, kr. 5:—, Carl Davidsson, Spannmålg. 1, Göteborg.

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 1 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 febr. 1953. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 1". Glöm ej tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på tio o. ett på fem kr. utdelas. Lösning o. pristagarnas namn kommer i marsnr 1953.

SCHACK

Redigerad av G. Skarp

SEGRAREN I SALTSJÖBADEN

den ryske stormästaren Kotov, erhöll skönhetspris för nedanstående briljanta kombinationsparti.

KUNGSINDISKKT.

Vit: Kotov.	Svart: Barcza.
1. d2—d4	Sg8—f6
2. c2—c4	g7—g6
3. Sb1—c3	Lf8—g7
4. e2—e4	d7—d6
5. g2—g3	0—0
6. Lf1—g2	e7—e5
7. Sg1—e2	— —

Vit uppnår ingenting på 7.—, d×e5, d×e5. 8. D×d8, T×d8. 9. Lg5 på grund av 9.—, c6. På 7. Sf3 kan svart svara med 7.—, Lg4.

7. — —	e5×d4
8. Se2×d4	Sb8—c6
9. Sd4—c2!	Lc8—e6
10. b2—b3	— —

Kotov har tidigare provat 10. Sd5, men anser att textdraget ger bättre chanser.

10. — —	Dd8—d7
11. 0—0	Le6—h3
12. f2—f3	Lh3×g2
13. Kg1×g2	a7—a6

Som det följande visar en olycklig manöver. 13.—, Sh5 åtföljt av f5 var det rätta.

14. Lc1—b2	Sc6—a7?
15. Dd1—d2	b7—b5
16. Sc2—e3	c7—c6
17. Ta1—d1	Ta8—d8
18. Sc3—e2	— —

En för den ryske stormästarens fina positionsuppfattning betecknande omgruppering.

18. — —	Dd7—c7?
---------	---------

Innebär bl. a. tempoförlust. Svart borde försökt få sin deplacerade springare i spel genom 18.—, Sc8.

19. Lb2—c3!	Dc7—e7
20. Se2—d4	Sf6—e8
21. Sd4—f5!	— —

En lika elegant som djuptänkt kombination. Svart synes inte ha något försvar mot det följande angreppet.

21. — —	g6×f5
2. Se3×f5	De7—c7

På 22.—, De6 blir 23. L×g7, S×g7. 24. S×g7, K×g7. 25. Dd4†, Kg8. 26. D×a7 avgörande.

23. Sf5×g7	Se3×g7
24. Lc3—f6!	— —

Ett fint mellandrag, som omöjliggör all undsättning av den svarta kungsflygeln.

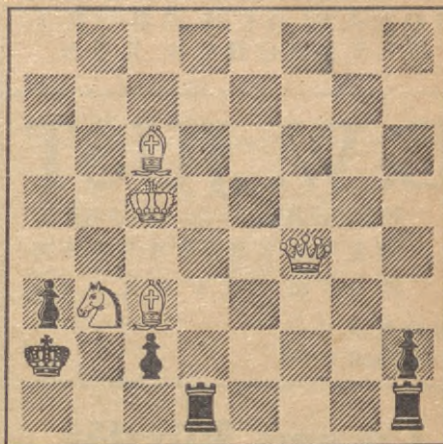
24. — —	Kg8—h8
25. Dd2—g5	Tf8—g8
26. h2—h4!	— —

Vit för angreppet på ett mästertligt sätt!

26. — —	Td8—e8
27. h4—h5	Te8—e5
28. Lf6×e5	d6×e5
29. Dg5—f6	Sa7—c8
30. h5—h6	Sc8—e7
31. Td1—d2!	Uppgivet.

Svart står värlös inför det förintande hotet Tf—d1.

PROBLEM.

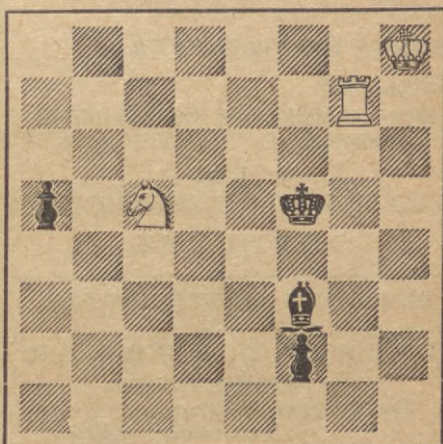
Matt i tre drag.

(Av Y. Rimbart.)

Vit: Kc5, Df4, Lc3, c6, Sb3 = 5.

Svart: Ka2, Td1, h1, Ba3, c2, h2 = 6.

STUDIE.

Vit drar och gör remis.

(Av N. Nestorescu.)

Vit: Kh8, Tg7, Sc5 = 3.

Svart: Kf5, Lf3, Ba5, f2 = 4.

WASA BRÖD
ger råg i ryggen

STOCKHOLM

Svenskt Papper Aktiebolag

Sveavägen 98, Stockholm

Alla slag av papper för tryckerier
Specialitet

Tryckpapper för böcker och tidskrifter - Broschyromslag

Försäkringsbolaget "ZÜRICH"

Birger Jarlsgat. 8, Sthlm 7. Tel. 67 05 10.

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukkassa

STOCKHOLMS LÄNS ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm
Tel. 23 09 85

JU TELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgrutor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & C:o

Timmermansgat. 47. — Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

Allt i Sulläder, Plattläder, Skinnvaror, Arbetsskodan, Trätöfflor, Stövlar, Pjäxor, Chaufförkängor, Skinntöfflor, Chaufför- och arbetshandskar, Reseffekter, Tågvirke, Bindgarn och seldon finner Ni i Oskar W. Lindgren & Co. Läderhandel, (Torsten Blidén). Ringvägen 127 (nära Götgatan). Tel. 41 09 14. Obs! Boxkalvstövlar, Sportskodan, Motorkängor och sydda manskängor av C. G. Ströms i Kumla välkända fabrikat. Mod. priser.

MALMÖ

Ät varje dag —

Andersson's

Kött-, Fläsk- o.
Charkuterivaror

BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN

E. W. JUST

FÄRGERI — BLEKERI
MERCERISATION
Filmtryckeri

BORÅS
Tel. växel 174 65

Gusums Blixtlås

FABRIKSNEDERLAG

D. G. Rudholm & Co

Tel. 119 07, 144 07

Borås

BORÅS EXPORTAFFÄR

Köpare till

Järn- o. Metallskrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

— BORÅS —

GÖTEBORG

DE BLINDAS FÖRENING HOPPET
U. P. A.

BORSTAR, KORGAR

vilka tillverkas av blinda

Beställningar emottagas

Reparationer utföras

Försäljningslokal: Sprängkullsgatan 15
Tel. 11 93 08, 11 07 57

Aktiebolaget

OLOF OLSSONS SÖNER

Smides- och Mek. Verkstad

Smålandsgatan Tel. 16 18 49

Tillverkar byggnadssmide, alla slag,
samt utför reparationer

GÖTEBORG

Magnus Perssons Charkuteriaffär
Kapellplatsen 4 Telefon 20 25 47

Alla slag av Charkuterivaror
Smör - Ost - Ägg

Emil Johanssons Charkuteri
Dämmevägen 10 — Telefon 15 18 69

Kungsladugårds Smöraffär
Älvsborgsgatan 34 — Telefon 14 05 35
Smör, Ost- och Charkuterivaror

Tvätt-Soltork

Vasaplatsen 4. Telefoner 11 73 11, 11 73 12

VIOLAS Blomsteraffär

Södra Vägen 2. Telefon 16 70 40, 16 70 41

Medlem av F. B. F. och Flerup
Försäljning i kiosk vid Amerikabåtarnas
tilläggsplats och Park Avenue Hôtel

DRICK ALINGSÅS

PILSNER - LAGER - PORTER

LJUSA - MÖRKA

LÄSKEDRYCKER - MINERALVATTEN

ALINGSÅS BRYGGERI AB

Nederlag i Göteborg vid Olskrokstorget,
Bauersgatan. Tel. 15 90 94, 19 72 18

AXEL ERICSSON

KIRURGISK INSTRUMENTMAKARE

Andra Långgatan 8 Telefon 14 39 08
GÖTEBORG

Operationsmöbler, kirurgiska instru-
ment, sjukrullstolar, slipningar och
reparationer utföras omsorgsfullt.

Införda offert!

EDERT DAGLIGA BRÖD

köper Ni bäst hos oss

ANNA JOHANSSON:s Thebrödsbageri
Munkebäcksgatan 20 Tel. 25 40 55
Drottninggatan 57 Tel. 11 91 27

NORRKÖPING

Gummicentralen

Stockholmsvägen 22—26
Tel. 268 30 NORRKÖPING Tel. 268 30

Utför alla slags reparationer.
Försäljning av nya ringar.

Efter SÖNDAGSPROMENADEN
eller UTFLYKTEN

smakar maten eller kaffet
utmärkt hos oss
Snabb betjäning - Trevliga lokaler

KONSUM-restaurangen
Norrköping

NYKÖPING

A-B Fotoramar

REKOMMENDERAS

Hemgårdsvägen 8
Tel. 2466 NYKÖPING Tel. 2466

SUNDSVALL

AB BENGT ANDERSSON
MANUFAKTURAFFÄR

STORGATAN 17
Tel. 3311

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP

avhåller å Bergsåkers Travbana Sunds-
vall, travtävlingar c:a 30 söndagar under
Mars—Oktober 1953. Totalisator.

631 88 Pressrummet 630 61
Tel.: Kontoret 4270 — Banmäst. 5330

**GAVLEVERKENS Gasspisar -
Vedspisar - Vattenvärmare**

I modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri — modellverkstad

Mek. verkstad — emaljverk

**GAVLEVERKEN AB,
Gävle - Tel. 200 43**

GEFLE METALLGJUTERI

SVEN G. DAHLQVIST

Upplandsgatan 9, Box 251 Telefon 144 99
GÄVLE

Utför metallgjutgods i alla rödgodsle-
geringar i styckevikter upp till 600 kg.
Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄR OFFERT.

GOTT NYTT ÅR 1953 tillönskas av

STOCKHOLM:

Adolfsson & Son, D. E., Kocksgatan 23
Andersson & Son, Herman, Dalagatan 12
Andersson, Nils V., Hamngatan 36
Arbetarboden, Tunnelgatan 14
Arleij, Folke, Järnaffär, Valhallavägen 75
Aromatic Industri AB, Bryggvägen, Gröndal
Bergholtz & Co, K. G., Adolf Fredriks Kyrkogata 13
Berkel AB, Kungsgatan 72
Björklund & Co, Rudolf, AB, Malmtorgsgatan 8
Blomkvist, John E., Tandläkare, Centralpalatset
Brenner, Sam, Järnaffär, S:t Eriksgatan 94
Brevskolan, Stadsgården
Brobeck, John, Tandläkare, Sturegatan 16
Brunander, Lemke, AB, Nybrogatan 9
Byrenius, Gustav, Direktör, Birger Jarlsgatan 32
C. T. C. AB, Nybrokajen 7
Cederlöf, Eric, AB, Humlegårdsgatan 12
Crafoord, Clarence, Professor, Sabbatsbergs Sjukhus
Dahlin, Otto, AB, Sveavägen 62
Drougge, Adolf, Läkare, Liljeholmsvägen 8
Ellena, Pals- & Damkonfektion, Drottningholmsvägen 12
Eriksson, A. H., Kapten, Torsgatan 47
Ernhall, Stig E:son, Tandläkare, Stureplan 19
Essler, Bengt, Tandläkare, Karlavägen 52
Ewemaskiner, AB, Kornhamnstorg 47
Falk, Sven, Revisor, Regeringsgatan 44
Folke & Co, Carl, AB, Nybrogatan 3
Forsberg, C., Firma, Hantverkaregatan 85
Forsberg & Co, David, N. Stationsgatan 103
Grenstedt, A. V., Stadsmäklare, Hornsgatan 26
Gustafsson, A. C., AB, Kungsgatan 16—18
Hemlins, John W., Mekaniska Verkstads AB, Malmskillnads-
gatan 34 B
Holmberg, N., Läkare, Polhemsgatan 36
Holmgren, Gustav, Skorstensfejarmästare, Karlbergsvägen 22
Håkansson, Einar, Dr., Höbergsgatan 40
Johansson, Axel, Körnsnär, Västerlånggatan 60
Johansson, Greta, Tandläkare, Odengatan 104
Johnsson, Allan, Maskinaffären, Riddargatan 10
Jäderholm, K. Bruno, Läkare, Ersta Sjukhus
Kaféet, Barnhusgatan 6
Kafé Folke, Folkungagatan 52
Karlsson & Co, J. R., Gävlegatan 20
Kindwall, Wilhelm, AB, Kungsträdgårdsgatan 12
Kinocentralen, AB, Drottninggatan 47
Kärrhagens Sybehörsaffär, Enskedefältet
Lavass, M. G. & Rundkvist, A., Hornsgatan 174—176
Leja-Magasinet, AB, Norrmalmstorg
Lind, Tore, Läkare, Hornsgatan 1
Lindström, Bo, Läkare, Gullmarsplan 13, Johanneshov
Ljud & Bild, AB, Untravägen 13, Hjorthagen
Ljungqvist, Aug., Urfirma, Beridarebansgatan 23 A
Lundin & Törnberg, Palsvarufirma, Mästersamuelsgatan 12
Mariehälls Svetsnings AB, Elektravägen 5
Mattor & Gardiner AB, Folkungagatan 59
Mode-Ferm, Box 2059, Stockholm 2
Monberg & Thorson AB, Kungsgatan 60
Nessim, Nils, AB, Hamngatan 1 A
Nilsson, Josef A., Målerifirma, Runebergsgatan 12
Nockeby Tvätt & Strykinrättning, AB, Drottningholmsvägen 603
Nordström & Co, C., Fridhemsgatan 46
Olssons Tekn. Fabrik, AB, Joh., Bromma
Orell, S., Docent, S:t Görans Sjukhus
Otillys Konditori, Vargentinsgatan 7

Palmqvist, A., AB, Humlegårdsgatan 13
Perfekt Stil, AB, Drottninggatan 30—32
Persson, Bröd., Skinn & Palsvaru AB, Regeringsgatan 17
Persson, S. P., AB, Västerlånggatan 38
Petterson & Mentzing, Möbelfirma, Gamla Brogatan 17
Reinholds Nya Ångbageri- & Kond.-AB, Birkagatan 28
Sandahls Palsvaruaffär, Humlegårdsgatan 17
Schaub & Co, AB, Bolidenvägen 14—16, Enskede
Schneider, J., AB, Västmannagatan 1
Schongin & Engström, Hamngatan 17
Spiros AB, Fjäderfabriken, Bromma
Sternberg, Benno, AB, Arsenalsgatan 6
Stockholms Pantförsäljning, Mälartorget 15—17
Stockholms Patentbyrå, AB, Kungsgatan 36
Stora Essingens Ångtvätt, AB, Stora Essingen
Ström & Co, P. A., AB, Humlegårdsgatan 10
Strömberg & Co, AB, Regeringsgatan 66
Ståhlberg, Harry, Verkmästare, Sibyllegatan 83
Superior, AB, Nybrokajen 7
Svenska Traktor, AB, Box 12007, Stockholm 9
Trädgårdhs Åkeri, Firma, Carl Trädgårdh, Sveavägen 129
Wagner, S., Tandläkare, Sveavägen 49
Varubelåningen, Blekingegatan 28
Varubelåningen, Tunnelgatan 1 B
Winterthur, Försäkringsbolag, Engelbrektsplan 2
Wretman, Tycho, Firma, Kungstengsgatan 38
Yellow Cab, AB, Birger Jarlsgatan 37
Östling, Paul, Järnaffär, Abrahamsbergsvägen 2, Bromma

STOCKHOLMS OMGIVNINGAR:

Andersson, Folke, Hamngatan 2, Vaxholm
Bälters Bilverkstad, Malmvägen 2, Sollentuna
Café & Matsalarna, Riddersviksvägen 18, Hässelby Villastad
Claesson, Bertil, Tandläkare, Landsvägen 58, Sundbyberg
Dalaröbageriet, E. Schultz, Odinvägen 15, Dalarö
Ekman, N. O., Skorstensfejarmästare, Skyttevägen 24 A,
Saltsjöbaden
Elema AB, Industrivägen 23, Hagalund
Gentz, Carl, Överläkare, Strandvägen, Saltsjöbaden
Gustavsson, S., Skorstensfejarmästare, Villagatan 1, Sundbyberg
Hellström, S. G., Läkare, Charlottenburg, Solna
Huddinge El. Installationsaffär, Box 41, Huddinge
Huddinge Järnhandel, Huddinge
Insulander, Sten, Läkare, Djursholm
Kumlin, Emil, Skorstensfejarmästare, Fogdetorpsvägen 29,
Södertälje
Möbelnytt, Tulegatan 2, Sundbyberg
Ohlsson, Karl, Skorstensfejarmästare, Terassvägen 9,
Stocksund
Spånga Ved- & Brädgårdar AB, Industrigatan 4, Spånga
Södertälje Trävaru AB, Ekdalsgatan 9, Södertälje
Wallgren, Erik, Stadsläkare, Södertälje
Wendler, John, Revisor, Vallvägen 18, Lidingö

ALINGSÅS:

Alingsås Bil- & Motorverkstad, Johansson & Karlborg AB

ARBOGA:

Arbogamaskiner, AB

BODEN:

Bergers Ur-, Guld- & Optiska Affär, Kungsgatan 31
Lundmans, R., Kem. Tvätt & Ångfärgeri, Agatan 14
Åkerlunds Ekipering, Thurfjell & Hansson

**Saga
Palladium
Metropol**

Biograferna
OSKARSHAMN

Föreställningar dagligen kl. 19 och 21

VAR ÄTER MAN BÄST i Göteborg?

I Vingabolalets ljusa och trivsamma lokaler
får Ni god mat och uppmärksam betjäning
KAFÉER I OLIKA DELAR AV STADEN

Fyren, Andra Långgatan 8. Bommen, Torggatan 1. Vågen,
Kungsgatan 7, 2:a vån. Viken, Järntorgsgatan 4. Måsen,
Magasinsgatan 8. Sjömanshemmets Restaurant Briggen,
Kvillegatan 20.

VINGALUNCH bestående av smör,
bröd, mjölk, varmrätt och kaffe..... **2:15**

*Från eget kafferosteri
tillhandahålla vi*

Gott och nyrostat kaffe

A.-B. A. Petersson & C:o

Oskarshamn
(tel. "Apetersons")

En bra inköpskälla
för järnvaror

AB Albin Carlssons
JÄRNHANDEL

Tel. 11-384 VIMMERBY Tel. 441

Ab. Sigfr. Sandwalls Eftr.

OSKARSHAMN
Tel.: växel 2480

*Kolonialvaror
och
Bageriartiklar
en gros*

A.-B.
**SKANDINAVISKA
KORSETTFABRIKEN**

Fröja
Inreg. varumärke

OSKARSHAMN
(SWEDEN)

**Tillverkar: Korsetter, Höfthållare
och dithörande artiklar**

Oskarshamns Bilaffär

för allt inom
BILBRANSCHEN

Tel. namnanrop: Erikssons Bilaffär

BILJARD

i gott skick, storlek 160×290 cm.
till salu på grund av utrymmesskäl.
Svar till tel. 11, Lia.

Herr Käll Höglund efterfrågas.

GOTT NYTT ÅR 1953 tillönskas av

BORLÄNGE:

Ericsson, C. Th., AB

BORÅS:

Högberg, Axel, Stuartsgatan 4

DALBY

Garbe, Carl-Eric, Doktor, Veberödsvägen

ENKÖPING:

Diös, Anders, Byggnadsfirma, Drottninggatan 38

ERIKSFORS:

Träsk Såg & Hyvleri, Oscar Lockner

ESKILSTUNA:

Karlsson & Nilsson AB, Knivfabrik, Nitaren 7
Ohlsson & Lind Bokbinderi, Kungsgatan 36

GÄLLIVARE:

Café Temperance, E. Isaksson

GÄVLE:

Busscentralens Kafé, Stora Torget

HABO:

Ljungqvists Möbelfabrik, S., Box 96

JÖNKÖPING:

Carlén, Berndt, Doktor, N:a Strandgatan 10
Heibel, Rolf, Doktor, V:a Storgatan 8
Jerlock, Sture, Centraldispensärläkare, Lasarettet
Ljungqvists Bleckvarufabrik, Bröderna, V. Strandpromenaden
Nilsson, Göran, Doktor, Ö:a Storgatan 52
Nyström, Gösta, Doktor, V:a Storgatan 1
Årman, Gustaf, Doktor, Barnarpsgatan 9

KALMAR:

Wolke, Knut, Doktor, Lasarettet

KARLSKOGA:

Ericssons Snickerifabrik, J. W., Bohult

KARLSKRONA:

Fortuna Korsettfabrikation, Box 22

KIRUNA:

Brända Tomten Conditori
Kiruna Folkpark
Vennberg, Carl, Diversehandel, Bergmästargatan 6

LINKÖPING:

Bengtsson, Folke, AB, Box 111
Ericson, Vilhelm, Automobilfirma, Kungsgatan 1-3
Jonsson, Birger, Skolgatan 21 B

LJUSDAL:

Sandbäcks AB, Bröderna
Wallander, A., Skinnaffär

LUGNVIK:

Wibergs Åkeri, H. E., Box 241

LUND:

Nyström, Hilding, Doktor, Spolegatan 4
von Rosen, Erik, Docent, Kung Oscars väg 1

MARIESTAD:

Bergmans Konditori, Kungsgatan 18

MALMÖ:

af Jochnick, C. A., Doktor, Gust. Ad. Torg 8 A
von Rosen, Sophus, docent, Allm. Sjukhuset

MOTALA:

Birgers Konditori, Kungsgatan 14
Motala Glasmästeri AB, Poppelgatan 5

PITEÅ:

Jonsson, K. Gideon, Bilrep.-verkstad

SKELLEFTEÅ:

Standard Manufakturaffär, Trädgårdsgatan 11

SUNDSVALL:

Andersson & Nilsson Smidesverkstad och Hovslageri,
N. Järnvägsgatan 52
Grundbergs Rörlägnings AB, J. O., Storgatan 44

SÅGMYRA:

Falu Yllefabriks AB

TALLÅSEN:

Tallåsens Fabriker, AB

TRELLEBORG:

Jönsson, Joel, Provinsialläkare, Hansagatan 7

VALLENTUNA:

Åby Tegelbruk, C. J. Gustafsson

VETLANDA:

Vetlanda Mejeriförening u. p. a.

VÄSTERVIK:

Nilsson & Söner, Stenhuggeri

ÖSTBYDAL:

J. O. Dahlberg Snickerifabrik

ÖSTERSUND:

Nordin, H. E., Plåtslageri, Tottänge
Östersunds Rostfria Verkstad, Storgatan 49

*

Förbundsexpeditionen personal
Status Lokalredaktion, Malmö

GOTT NYTT ÅR 1953 tillönskas av

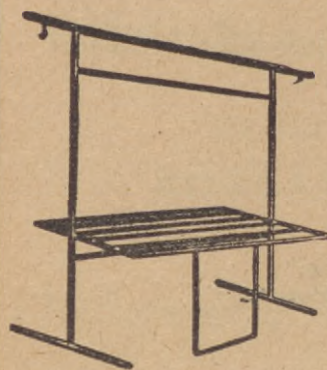
PATIENTFÖRENINGAR:

Adolfsbergs Patientförening, Örebro Stads Sjukhem, Adolfsberg
Föreningen Enighet, Sanatoriet, Arvika
St. Ekebergs Patientförening, Axvall
Bollnäs Sanatoriums Patientförening, Bollnäs
Patientföreningen Skogsblomman, Västeråsens Sanatorium, Borås
Broby Patienters Självhjälpsförening, Broby
Högbo Patientförening, Sanatoriet, Falun
Patientföreningen, Renströmska Sjukhuset, Göteborg
Hålahults Patienters Understödsförening, Hålahult
Patientföreningen, Hällnäs Sanatorium
Kolmårdspatienternas Intresseförening, Kolmårdssanatoriet
Solbackens Patienters Självhjälpsförening, Kullsveden
Tjárnans Patientförening, Kullsveden
Fagereds Patienters Understödsförening, Lia
Lugnets Patientförening, Lugnet
Löts Sanatoriums Patienters Understödsförening, Malmby
Målilla Patienters Understödsförening, Målilla Kyrkby
H. P. Handels & Understödsförening, Sanatoriet, Nyland
Blommenhofs Sanatoriums Patientförening, Nyköping
Patientföreningen "Nyta och Trevnad", Orup
Romanäs Patienters Förening, Romanäs
Furs Patienters Understödsförening, Saleboda
Sandträsk Patientförening, Sandträsk Sanatorium
S:t Görans Patientförening, Stockholm
Selggrens Sanatoriums Patientförening, Strömsbro
Sävsjö Patienters Förening, Sävsjö
Patientföreningen vid Lungkliniken, Uppsala
Patienternas Understödsförening, Länssanatoriet, Uttran
Söderby Patientförening, Uttran
Vattholma Sanatoriums Patientförening, Vattholma
Follingbo Patientförening, Visby
Patienternas Understödsförening, Västerås
Föreningen Nyta och Nöje, Örnköldsvik
Sollidens Patienters Understödsförening, Östersund
Österåsens Patientförening, Österåsens Sanatorium
Patientföreningen Faxbruset, Nordhem, Österås

KONVALESCENTFÖRENINGAR:

Avestaortens Konvalescentförening, Avesta
Gävleborgs Centralorganisation för lungsjuka, Bollnäs
Västra Hälsinglands Konvalescentförening, Bollnäs
Södra Älvsborgs Läns Konvalescentförening, Borås
Föreningen Eskilstuna Lungkonvalescenter, Eskilstuna
Dalarnas Lungsjukas Centralförening, Falun
Gävle Konvalescentförening, Gävle

Göteborgs Lungsjukas Centralförening, Göteborg
Södra Hallands Förening för Tbc-konvalescenter, Halmstad
Hofors Konvalescentförening, Hofors
Norra Hälsinglands Konvalescentförening, Hudiksvall
De Lungsjukas förening i Hälsingborg m. o.
Västernorrlands Lungsjukas Centralförening, Härnösand
Ängermanlands Lungsjukas Konvalescentför., Härnösand
Hässleholms Konvalescentförening, Hässleholm
De Lungsjukas Konvalescentförening i Höganäs med Kullabygden
Jönköpings Läns Lungsjukas Centralorganisation
Jönköpingsortens Konvalescentförening
Kalmar Konvalescentförening, Kalmar
Karlskoga Konvalescentförening, Karlskoga
Blekinge Läns Centralorganisation för lungsjuka, Karlshamn
Kristianstads läns Centralorganisation för lungsjuka, Kristianstad
Norra Hallands Konvalescentförening, Kungsbacka
Föreningen lungsjuka i Köping
Landskrona Konvalescentförening för lungsjuka, Landskrona
De Lungsjukas Förening i Östergötland, Linköping
Östergötlands Läns Centralorganisation för lungsjuka, Linköping
Kronobergs Läns Konvalescentförening, Lugnet
Norrbottens Lungsjukas centralorganisation
De Lungsjukas Förening, Malmö
Malmöhus Läns Lungsjukas Centralorganisation, Malmö
De Lungsjukas Förening & Understödsfond, Norrköping
Nybro Konvalescentförening, Nybro
Oskarshamnortens Konvalescentförening för lungsjuka, Oskarshamn
Ronnebyortens Konvalescentförening, Ronneby
Sandvikens Konvalescentförening, Sandviken
Skaraborgs Läns Konvalescentförening, Skövde
Stockholms Läns Lungsjukas Konvalescentförening, Solna
Centralstyrelsen för Lungsjuka i Stockholm
Medelpads Lungsjukas Konvalescentförening, Sundsvall
Södra Hälsinglands Konvalescentförening, Söderhamn
Sölvesborgstraktens Konvalescentförening, Sölvesborg
Uppsala Läns Konvalescentförening, Uppsala
Hallands Lungsjukas Centralförening, Varberg
Varbergs med omnejd Konvalescentförening, Varberg
Gotlands Konvalescentförening, Visby
Västerviks Konvalescentförening för Tbc-sjuka, Västervik
Konvalescentföreningen, lung-tbc-sjuka i Ystad m. o., Ystad
Örebro Läns Patientförening, Örebro
De Lungsjukas Centralorganisation i Örebro-län
Norra Ängermanlands Konvalescentförening, Örnköldsvik
Jämtlands Läns Konvalescentförening, Östersund

Mattpiskstall och cykelstall bör finnas vid varje fastighet. Efterhör våra låga priser.

**Gånghesters
Mekaniska**

GÅNGHESTER
Tel. Borås 491 95

Gustafsons

Elektriska AB

Allégatan 9, Borås

Tel. Aff. 110 64, Bost. 149 88, Kontor 210 64

ENTREPRENÖR FÖR BORÅS STADS ELVERK

i västra Sverige äter man

billigast

och

bäst

på

VARA-bolagets
restauranter

Dir.: Västsveriges Allm. Rest. A.-B.

SIEVERT

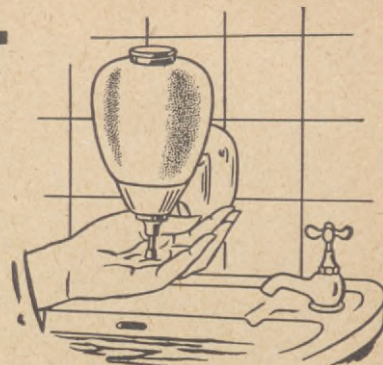
TVÅLAUTOMAT

för flytande tvål

HYGIENISK

PRAKTISK

EKONOMISK

Vid tvättstället har Sieverts tvålautomat sin givna plats. Genom en enkel tryckning tillföres handen lagom mängd tvålvätska. 1 liter flytande tvål räcker till c:a 5—600 tvättningar. Sieverts tvålautomat finns i olika storlekar och utföranden både för hemmet och för större inrättningar såsom skolor, sjukhus etc. Säljes i varuhus samt järn- och färgaffärer.

A.B. Max Sievert

LÖDLAMPFABRIKEN

Sundbyberg, tel. Sthlm 28 25 30

Filial i Göteborg: tel. 13 15 20

WANGELS

MALMÖ

när det gäller kvalitetsarbete i

Kemisk tvätt

Färgning

Pressning

Affärer:

Falsterbogatan 33

Tel. 113 43

Henrik Smithsgatan 1

„ 130 28

Engelbrektsgratan 11 B

„ 139 72

Ö. Förstadsgatan 46

„ 223 83

Regementsgatan 11

„ 752 10

Värme, Gas. Vatten- och Avloppsledning

Installationer och Reparationer

3:dje Långgatan 13

Tel. 12 40 60

Sy själv!

Det är alltid roligt att sy. Unna Er skaparglädje och arbetsglädje tillsammans med Er Husqvarna symaskin.

Utställning och permanent sömnadskurs:

Husqvarna Fabrikslager Aktiebolag

Kungsportsavenyen 3, Göteborg. Telefon 17 05 80

GYNNA SVENSK INDUSTRI

Sol ger hälsa!

För en ringa strömkostnad kan Ni varje dag taga

Ett uppfriskande Solbad med Kvartslampa.

Rekommenderas av läkare vid överansträngning, rekonvalescens och kraftnedsättning.

Begär prospekt från

A.-B. ELEMA

Kungsgatan 62

GÖTEBORG

Telefon 11 59 70

KOCKUMS
MEKANISKA VERKSTADS AB
MALMÖ

GRUNDAT 1840

Handelsfartyg

Färjor

Isbrytare

Jagare

Motortorpedbåtar

Ubåtar

Dieselmotorer

Järnvägsvagnar

Snabbmotortåg

Dieselektriska
lokomotiv

Diesellok för
växlingstjänst

Tyfon
signalapparater

Tyfon maskinalarm

Rörflänsar

Diverse hejarsmiden